

Diplomová práce

2008

Jana Zahálková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Rozvoj kulturních potřeb, výchova ke vkusu

a možnosti motivace v rámci PVČ

(starší školní věk)

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová

Autor práce: Jana Zahálková

Studijní obor: PVČ

Ročník: 5.

Forma studia: prezenční

2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

1. prosince 2008

Chci srdečně poděkovat vedoucí mé diplomové práce Mgr. Ireně Kovářové za její vstřícnost, ochotu, pomoc, cenné rady, připomínky a celkové metodické vedení této práce.

Dále chci poděkovat Mgr. Petru Mazancovi a Mgr. Dagmar Kovačové za jejich ochotu a pomoc při realizaci projektů.

A v neposlední řadě patří mé upřímné poděkování také mojí rodině, která mě podporovala a hodně mi při psaní této diplomové práce pomáhala.

OBSAH

Úvod	6
1 Starší školní věk	8
1.1 Prepubertální období	8
1.2 Období puberty	10
1.3 Puberta = jedna velká změna	11
1.4 Časový vývoj puberty a sekulární akcelerace	14
1.5 Charakteristika projevů v období puberty	15
1.5.1 Fyzické projevy	15
1.5.2 Sociální a psychologické hledisko	16
1.6 Charakteristické činnosti pubescenta	18
1.7 Pubescent a pedagog volného času	20
2 Vkus	21
2.1 Vkus – definice	21
2.2 Vývoj chápání výrazu „vkus“	22
2.3 Vkus - otázka dědičnosti nebo výchovy?	24
2.4 Vkus - móda – styl – estetika – kýč	27
2.4.1 Móda	27
2.4.2 Styl	29
2.4.3 Estetika, estetično	31
2.4.4 Kýč	35
2.5 Výchova ke vkusu	37
3 Kulturní potřeba	40
3.1 Potřeba	40
3.1.1 Potřeba estetiky	44
3.2 Kultura	45
3.3 Kulturní potřeba a její rozvoj	47
3.4 Kultura, vkus a pedagogika volného času	48
4 Téma projektu: Móda současné společnosti	49
4.1 První dojem = nejdůležitější okamžik setkání	49

Praktická část – Móda současné společnosti	53
5 Projekty – úvod	54
5.1 Právě začínáme...	58
5.1.1 Seznamovací hry	58
5.1.2 Nástěnka a další formality	62
5.2 Tajemství neverbální komunikace a módy	62
5.3 Můj ornament	65
5.4 Móda současné společnosti	67
5.4.1 Katalog současného oblékání	67
5.4.2 Koláž na zadané téma	70
5.5 Módní návrhář	71
5.6 Novinová róba	72
5.7 Návrhářská dílna	73
5.8 Vlastní fantazijní oděv a jeho prezentace	75
5.9 Módní přehlídka	76
5.10 Módní kritik	77
5.11 Módní policie	78
5.12 Image maker	79
5.13 Závěr práce – Pozitivní hodnocení	81
Závěr	82
Seznam použitých zdrojů	84
Seznam příloh	86
Přílohy	87
Abstrakt	95
Abstract	96

Úvod

Téma této diplomové práce „Rozvoj kulturních potřeb, výchova ke vkusu a možnosti motivace v rámci pedagogiky volného času se specifikací na starší školní věk“ se mi od počátku zdálo být lehce obsahově nesourodé, připadalo mi spíše jako spojení dvou individuálních témat. Proto jsem se rozhodla k nim také tak přistupovat. V této práci chci rozebrat každé téma samostatně. Nejprve se chci zabývat odděleně jednotlivými částmi zadání tématu diplomové práce, následně o nich budu hovořit více v kontextu a také se tímto pokusím zodpovědět otázku: „Co má vkus a kulturní potřeba společného?“

Pokud se chceme zabývat určitým tématem, diskutovat o něm, nebo jej zkoumat, musíme si nejprve stanovit předmět našeho zájmu. Není možné hovořit o něčem, co je všeobecně povědomé, ale ve skutečnosti nikdo doopravdy neví, o co se jedná; nebo zde nejsou stanovené přesné hranice, které vymezují, co ještě patří k tématu, co už se s daným tématem neslučuje a co se jej ještě alespoň lehce dotýká. Tedy musíme mít nějakou, pokud možno co nejdokonalejší, definici, která nám přesně určí hranice našeho tématu a tím také vymezení její předmět. U příležitosti této diplomové práce jsem se snažila najít co nejpřesnější definice, ale zjistila jsem, že existuje mnoho definic, některé jsou více a jiné méně výstižné, ovšem o jejich dokonalosti se dá úspěšně polemizovat; pokud dokonalá definice vůbec existuje.

Dané téma je specifikováno na starší školní věk, čímž chci také otevřít tuto diplomovou práci. Tedy pokusím se definovat starší školní věk a poukázat na jeho specifika v různých oblastech činností i života. Samozřejmě nebude chybět ani vývoj nejenom časový ale také fyzický a psychický. A mimo jiné se zmíním ještě o typických projevech pubescentů, jejich charakteristických činnostech a možnostech, které skýtá pedagogika volného času. Následujícím velkým tématem bude kapitola o vkusu, která je samozřejmě spojena s otázkami estetiky, estetična, krásy a kých. Co se vkusu týká nelze zapomenout na jednu z největších a světově přísně sledovaných sfér, kde můžeme vkus uplatnit, tedy na módu a přirozeně i styl celkově. O tématech módy a stylu budeme záhy diskutovat.

Móda i styl jsou také předmětem praktické části této diplomové práce, protože jsou jedněmi z nejdůležitějších, nejsledovanějších a nejvíce skloňovaných témat u dětí staršího školního věku. A konečným velkým samostatným teoretickým celkem bude kapitola o kultuře, kulturních, estetických a jiných potřebách a přirozeně také o rozvoji kulturních potřeb.

Oblast pedagogiky volného času není zapotřebí v teoretické části příliš rozebírat, pouze se o ní budu průběžně zmiňovat v kontextu dalších témat. Je to především z důvodu, že pedagogika volného času je sama o sobě velice rozsáhlá a složitá. Navíc by se dalo říci, že celá praktická část se svými projekty je vlastně čistá pedagogika volného času v přijatelné a srozumitelné formě.

Druhá část této diplomové práce je zaměřena na praktické využití témat, o kterých jsme již hovořili v části teoretické. Půjde o celou řadu tématicky na sebe navazujících projektů s pracovním názvem „Móda současné společnosti“. Tyto projekty jsou součástí celku, avšak podle potřeby se, díky dobré znalosti procesu vzniku módy a módní trendů, nechají snadno použít i samostatně, aniž by byla narušena kontinuita celku. Tato praktická část byla vytvořena především pro obohacení nápadů a činností v oblasti smysluplného trávení volného času, ať ve volnočasových zařízeních, či jako součást tématického letního tábora, ale nechá se stejně dobře použít třeba i při vyučování ve škole. Stručně řečeno, tato práce se svými projekty může být inspirací pro kohokoli.

1 Starší školní věk

Definice staršího školního věku může být prostá: **starší školní věk odpovídá věku dětí navštěvujících druhý stupeň základní školy, tedy šestý až devátý ročník¹**. Jak jistě cítíme, tato rádo by definice nám nemůže postačit, protože nám neříká nic konkrétního o starším školním věku, ani o jeho výjimečnosti, či o úskalích, která jsou v každém věku jiná a jinak významná, natož o vývoji, který je zde typický a který odlišuje jednotlivé fáze vývoje lidského života.

Starší školní věk můžeme také nazvat obdobím dospívání nebo pubertálním obdobím. Ale toto vývojové stádium života člověka zahrnuje nejen období puberty samé, ale i „přípravnou fázi“ nazývanou prepubertálním obdobím, což je doba prvních vývojových změn v oblasti jak duševní tak fyzické.² Časově se vymezuje přibližně mezi 11 a 15 rokem.³ Některé prameny datují počátek dokonce již na osmý⁴ či devátý rok života⁵. Tato čísla ovšem vypovídají o počátku prepubertálního období. A to ještě pouze u některých dětí. Důležité je uvědomit si, že rozdělení na věkové kategorie nelze brát zcela striktně, jedná se spíše o zprůměrnování schopností, dovedností a chování většiny dětí v různých vývojových stádiích.⁶ Jde o celkový vývoj jedince, který je u každého jedinečný.

1.1 Prepubertální období

Prepubertální období je většinou vnímáno jako součást, respektive počátek, období puberty. Jak již bylo řečeno, je to etapa lidského života, která se počítá od

¹ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, © 2006 [cit. 20. srpna 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz>>.

² Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97.

³ Srov. tamtéž.

⁴ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 238.

⁵ Srov. ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte : od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0, str. 34 - 35.

⁶ Srov. tamtéž, str. 34 - 35.

prvních náznaků fyzických i psychických změn souvisejících s nástupem období dospívání. I toto mezidobí, oznamující konec dětství a začínající proces dospívání, má své projevy a určitou charakteristiku a tudíž je pro život člověka stejně důležité jako každý jiný vývojový stupeň. Prepuberta je přibližně datována mezi osmým a třináctým rokem.⁷

Co se týká projevů chování, toto období je velice variabilní a u každého jedince jiné. Projevy se pohybují ve dvou mantinelech. Za kladný příklad považujeme snahu o dobré výsledky ve škole i v mimoškolních aktivitách, prohlubování vědomostí, zdokonalování se v různých činnostech, což přispívá k překonávání pocitů méněcennosti, větší sebejistotě, kladnému sebehodnocení, i k celkovému zvyšování intelektu. Negativní případ je opačný stav, v němž mladiství nedosahují a ani se nesnaží o dobré výsledky či ocenění, čímž se jen prohlubuje jejich nejistota a pocity méněcennosti.⁸

V sociální sféře dochází k posunu v navazování vztahů a posouvání komunikace mezi vrstevníky na vyšší úroveň. Vztahy mezi kamarády se stávají širšími a hlubšími a nabývají jiných rozměrů než dosud. Mladý člověk se začíná dívat na věc očima druhého, vznikají zde nové trvalejší vztahy, ve kterých se snaží jeden druhému porozumět, spolupracovat spolu a pomoci si navzájem. Tvoří se základ pro budoucí partnerské vztahy a pracovní skupiny. A důležité jsou i změny v sociální interakci, zvláště včleňování se do skupiny vrstevníků. Tato skupina většinou bývá složena z jedinců stejného pohlaví, má svou hierarchii a od svých členů často vyžaduje respektování určitých pravidel.

Dalším silným prepubertálním projevem je pečovatelské chování k malým dětem např. z rodiny nebo ze sousedství, a to nejen ze strany dívek ale i chlapců. Mladí lidé v tomto věku rádi pomáhají s malými dětmi, opatrují je, hrají si s nimi, společně prožívají radost atd. Je to pravděpodobně intuitivní psychická příprava na budoucí roli rodičů.

⁷ Srov. ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte : od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0, str. 34 – 35.

⁸ Srov. tamtéž.

Tímto však potřeba pozitivních emočních zkušeností zdaleka nekončí. Většina lidí v tomto období projevuje velký zájem o komunikaci se zvířaty a touží mít doma nějakého zvířecího mazlíčka. O tom, že puberta je období velice složité a náročné na prožívání si povíme ještě v další kapitole. Ještě složitější a těžší může být toto období pro rodiče, kteří se většinou hůře vyrovnávají se změnami v chování své ratolesti. Proto pocity, že mě má někdo rád, že na mne někdo čeká, kdo je rád, že mě vidí, nekritizuje mě, atd. jsou pro dítě v tomto věku velice důležité. Zvíře mu pomáhá kompenzovat jeho emoční potřeby i vyrovnávat se se zátěží, kterou období prepuberty a následně puberty přináší, jako je např. větší citlivost, či předrážděnost, které mohou vést k vyvolávání konfliktů ze strany dětí i rodičů.⁹

1.2 Období puberty

***„Puberta je období pohlavního dospívání
a nového začleňování osobnosti do společnosti.“¹⁰***

Erik Homburger Erikson (1902 – 1994), vývojový psycholog a psychoanalytik, nazývá období puberty jako dobu hledání vlastní identity.¹¹

Puberta je velice specifické období života člověka. Je to hormonálně podmíněná příprava organismu na dospělost; čas přeměny, kdy člověk přestává být dítětem a pomalu se z něj stává dospělý, přesto ale ve skutečnosti nepatří ani do jedné z těchto kategorií. Z biologického hlediska hlavním úkolem dospělého jedince je reprodukce. Proto nejviditelnější změny v období puberty jsou po fyzické stránce.¹²

⁹ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 98.

¹² SMÉKAL, V. , LACINOVÁ, L., KUKLA, L. (eds.) *Dítě na prahu dospívání*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-84-5, str. 35 – 53.

Nejmarkantnější a zároveň nejvýznamnější jsou změny ve vývoji osobnosti, která prochází velice složitým přerodem a přináší s sebou značné problémy na poli rodinné i školní výchovy.

Puberta však není jen období negativně vnímaných změn a postojů. Podle Jeana Piageta (1896 – 1990), švýcarského filosofa a vývojového psychologa, dochází v průběhu prepuberty a puberty k rozvoji intelektu a zkušeností se sociální komunikací a s navazováním vztahů na poli osobním i skupinovém. To vše umožňuje vývoj morálky jedince, i když mladistvý mnohdy podléhá tlaku okolí, konkrétně tlaku, jenž na něj vyvíjí jeho vrstevníci. Pubescent také začíná lépe chápat odlišné názory i motivy druhých.

Zároveň zde nastává přechod v myšlení od konkrétních operací až k abstraktnímu myšlení v obecných pojmech a kategoriích, které napomáhají efektivnějšímu studiu náročnějších vědeckých poznatků, i když úsudky pubescentů jsou mnohdy zbrklé, ukvapené a chybí jim korekce životní zkušenosti.¹³

1.3 Puberta = jedna velká změna

Přestože jsem se snažila o rozdělení na změny fyziologické a změny sociální a psychické, není vždy možné je přesně od sebe oddělit, protože bývají silně propojené a jedna část může mít vliv na všechny ostatní. Jako příklad tohoto tvrzení můžeme použít situaci, v níž blízké osoby nebo i náhodní nezúčastnění lidé reagují na změněné somatické znaky pubescenta, přičemž tyto reakce ještě zhoršují jeho již tak „rozbouřený“ psychický stav.

Je důležité si uvědomit, že i kladná změna znamená **psychickou zátěž**. Ovšem fyziologické změny působí na psychiku každého jedince v tomto věku negativně,

¹³ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

byť toto negativní sebehodnocení se může objevovat třeba jen po krátké časové období.¹⁴

Dalším typickým příkladem vzájemného ovlivňování se psychické a fyzické stránky a sociálních interakcí je následující situace. Rychleji dospívající dívky se hůře smiřují s nově nastalou situací, způsobenou nápadnějšími sekundárními pohlavními znaky, kterou jim ani jejich okolí neulehčuje. Dívky jsou vystaveny většímu zájmu ze strany chlapců. Na straně druhé na ně působí obavy rodičů, kteří se bojí, aby dívky předčasně nenavázaly sexuální vztahy a tento rodičovský neklid se bezděčně přenáší zpět na dívky. U chlapců to bývá opačně. Zde se objevuje **frustrace** spíše kvůli pomalejšímu dospívání. Chlapci jsou středem posměchu pro své dětské vzezření, malou výšku a sílu.

Drtivá většina mladistvých, chlapců i dívek, věnuje zvýšenou pozornost svému zevnějšku, porovnávají svůj vzhled s ideálem, kde je téměř nemožné dosáhnout vlastního kladného ohodnocení. Mnohdy také následuje nepřiměřené úsilí o co největší přiblížení se ideálu za každou cenu, což bývá častý problém právě u dívek staršího školního věku.¹⁵

Všechny tyto změny mají za následek otřesení dosavadní jistoty mladistvých, kteří musí hledat svou vlastní novou identitu skrze odpovědi na následující otázky, které vyslovil Erik H. Erikson (1968):

- ◆ „Kdo jsem vlastně já?“
- ◆ „O co mi v životě jde?“
- ◆ „Jak se na mne dívají druzí? ...“¹⁶

Vývoj, průběh i prožívání puberty, jak si řekneme v následujících kapitolách, neprobíhá u všech jedinců stejně, naopak. V jedné školní třídě se setkáme s markantními individuálními rozdíly mezi jednotlivými žáky. Najdeme zde jedince nadprůměrně i podprůměrně somaticky vyspělé, další, kteří již dosáhli

¹⁴ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

¹⁵ Srov. tamtéž, str. 232 - 236.

¹⁶ Tamtéž, str. 232 - 236.

formálních operací, jiní i abstraktního myšlení, i když někteří zatím setrvávají myšlením v konkrétních operacích.

Mnozí pubescenti se bouří proti autoritě rodičovské i dalším autoritám, kdežto jiní tento stav berou rozumněji. Setkáváme se s různými stupni lability i stability. Také v sociálních vztazích jsou značné rozdíly. Někteří jedinci jsou dobře přijímáni do vrstevnických skupin, jiní jsou odháněni, další šikanováni a pronásledováni. A samozřejmě i v trávení volného času jsou propastné rozdíly od snahy po úspěchu např. ve sportovním oddílu, přes studium a zájmovou činnost, až k trávení volného času v partě starších žáků, kteří kouří, vysedávají po hostincích a pijí alkohol. Přičemž zde platí, že vyspělost jednoho aspektu nemusí znamenat stejnou úroveň i v jiné oblasti vývoje.¹⁷

Velké změny doznává i vlastní prezentace pubescentů. V tomto těžkém období je velice důležité pohybové nadání, které má velkou subjektivní hodnotu, pozitivně ovlivňuje sebehodnocení a zároveň je jedním z kritérií sociálního hodnocení vrstevníky.¹⁸

Jednou z nepřehlédnutelných změn je také změna ve **vývoji řeči**. Pubescenti se dokáží vyjadřovat stylisticky i gramaticky správně jak ve větách tak i v souvětích. To se projevuje i v písemném projevu, kdy není výjimkou snaha o vlastní literární tvorbu. Mluvený projev bývá slabší. Mladí lidé v pubertě mají svůj osobitý způsob vyjadřování, který je pro ně charakteristický, a tím je obliba používání slangových výrazů a vulgarismů, jež můžeme klasifikovat jako snahu o odlišení se od okolí a zároveň jako identifikaci s vrstevníky.

V neposlední řadě je nutné se zmínit ještě o jednom častém fenoménu pubertálního období o tzv. **denním snění**. Je to určitý útěk před nejistotou a velkými změnami, jenž období dospívání s sebou přináší, do světa fantazie. Toto snění má kompenzační a především relaxační funkci.

¹⁷ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

¹⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97.

1.4 Časový vývoj puberty a sekulární akcelerace

Počátek puberty je ovlivňován mnoha faktory jako je např. pohlaví, dědičnost, výživa, zdravotní stav, podnětnost okolí a jiné vlivy prostředí, klima a řada dalších. Z toho vyplývá, že tato část života začíná u každého jedince jindy (časová odchylka může být i několik let), probíhá odlišným způsobem (více či méně „bouřlivě“) a zpravidla nebývá plynulá, spíše se projevuje „skoky“, ať už v růstu těla nebo ve vývoji psychiky, které se ještě každá vyvíjejí zcela nerovnoměrně; navíc puberta trvá u každého jinak dlouho a ani její konec není vždy stejný.¹⁹

Vzhledem k civilizačnímu rozvoji došlo za posledních sto let také ke značnému vývoji. Tento vývoj se nazývá **sekulární akcelerace biologického zrání**. Je to jev, který označuje celkově dřívější nástup puberty a rychlejší vývoj fyzické stránky. Bylo vědecky potvrzeno, že dřívější nástup a delší údobí dospívání je úměrné stupni vyspělosti společnosti. V západní Evropě zjistili dřívější nástup puberty u dívek za posledních padesát let o rok a půl a v průběhu posledních sto let dokonce o 4 roky.²⁰ Svůj vliv na tuto sekulární akceleraci má současná lepší výživa, méně infekcí, kvalitnější zdravotní péče a různé další civilizační vlivy jako je struktura společnosti, bohatost podnětů a celkově jiný styl života.²¹ To ovšem neznamená, že toto období končí dříve nebo dokonce se zkrátilo, opak je pravdou. Čas puberty se prodloužil, což můžeme přičíst především složitějšímu životnímu stylu a větší náročnosti především psychické, která je na dnešního dospělého člověka kladena, proto i přípravy na dospělost v období puberty vyžadují delší dobu.

Ze zdravotnického hlediska puberta končí dosažením pohlavní zralosti, tedy v okamžiku, kdy je člověk schopen reprodukce, což neplatí pro psychický a tělesný vývoj člověka. Ty se u některých jedinců dokončují až v adolescenci

¹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97.

²⁰ Srov. SMÉKAL, V. , LACINOVÁ, L., KUKLA, L. (eds.) *Dítě na prahu dospívání*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-84-5, str. 35 - 53.

²¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97.

a někdy ještě i v dospělosti, což se týká především psychického vývoje, o kterém budeme ještě hovořit.²²

1.5 Charakteristika projevů v období puberty

1.5.1 Fyzické projevy

Puberta se dá také označit jako období zrychleného a nerovnoměrného růstu a vývojových změn v oblasti fyzické i duševní. O fyzických změnách v organismu se zmíním pouze okrajově a tedy krátce, protože tato kapitola není prioritní ale určitě zde má své místo. Fyzická stránka má zvláště v období dospívání podstatný vliv na psychiku jedince, vnímání sebe sama i ostatních, což podstatně ovlivňuje vlastní chování, proto jsou pohybové dovednosti velice pozitivně hodnoceny nejen ze strany pubescenta samého, ale i jeho vrstevníky.

Tělesné změny jsou ze všech projevů puberty nejnápadnější. Můžeme si všimnout i dalších důkazů, jimiž se toto období projevuje. Nelze přehlédnout objevující se sekundární pohlavní znaky, které jsou důsledkem hormonálních změn v organismu a pohlavního dozrávání. Růst svalstva a kostry je velice rychlý, i když nerostou rovnoměrně ani zároveň.²³ Celkově se tvar postavy chlapců i dívek mění, její růst i proporce se v této fázi začínají velice podobat postavě dospělého jedince.²⁴

²² Srov. SMÉKAL, V. , LACINOVÁ, L., KUKLA, L. (eds.) *Dítě na prahu dospívání*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-84-5, str. 35 - 53.

²³ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97-106.

²⁴ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

1.5.2 Sociální a psychologické hledisko

Ze sociálního hlediska se puberta i přes velmi zřetelné fyzické změny projevuje velmi silně také v psychice jedince např. menší odolností psychiky, snížením psychické vyrovnanosti, změnami nálad, emoční labilitou a sklonem k přecitlivělosti, k negativním náladám, výbušnosti a nepředvídatelnosti reakcí.²⁵ Tyto projevy bývají výsledkem biologických změn v kombinaci s tím, jak mladistvé vidí a vnímá společnost. Klidněji dospívání probíhá v prostředí, kde není extrémně přísná morálka a kde nedochází k tabuizování sexu. Naopak přísná a patriarchální výchova často bývá příčinou zostřených konfliktů mezi pubescenty a dospělými a může vést k silnému odporu k autoritám.²⁶

Osobnost pubescenta doznává i mnohé další změny, jednou z nich je větší míra introverze než bylo do té doby běžné. Pubescent se začíná více orientovat na sebe, své myšlení a prožívání, částečně také na hodnocení druhých ale především na sebehodnocení a hledání vlastní identity. Hledání nové identity není snadné, přináší s sebou nejistotu ze ztráty svých dřívějších rolí, kdy ještě pubescent navíc nemá ani jistotu rolí nových. Toto sebou přináší také kolísání vlastního sebevědomí a sebehodnocení. Velký význam v sebehodnocení má v tomto období proměna vlastního zevnějšku a celkový vzhled mladistvého, který se takto prezentuje svému okolí a je to součástí jeho identity. Strach ze ztráty identity vede k tendenci nějakým způsobem se odlišit od svého okolí.²⁷

Období puberty je specifické svými častými konflikty mezi pubescentem a jeho rodiči, vychovateli a vrstevníky. Většina těchto konfliktů vzniká z nedorozumění, kdy se od pubescenta očekává jiné chování, výkon atd. vše již na vyšší úrovni.²⁸ Díky tomuto jevu mohou mladiství „ze zásady“ odmítat názory, postoje, příkazy a zákazy rodičů jenom proto, že vycházejí z rodičovské autority. Avšak stejný

²⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97-106.

²⁶ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

²⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha : KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97-106.

²⁸ Srov. tamtéž, str. 97-106.

podnět ze strany oblíbeného trenéra či vedoucího oddílu může projít naprosto bez problémů. Někteří psychologové označují pubertu také jako druhé období vzdoru (první období vzdoru probíhá v batolecím období). Přesto i tato fáze vývoje má své opodstatnění a to je potřeba, nebo lépe řečeno nutnost, osvobodit se od závislosti na rodině. Pokud se mladistvému nepodaří překonat jeho závislost na autoritě rodičů, bude mít toto chování negativní dopad na všechny oblasti jeho života, včetně formování vztahů k partnerovi či ke spolupracovníkům.²⁹

S odpoutáváním se od rodičů přichází další sociální potřeba a to je začleňování se do skupiny vrstevníků. Tento proces započal již v prepubertě a nyní se dále rozvíjí. Komunikace přinesená z prostředí rodiny je základem pro úspěšnou komunikaci mezi vrstevníky, kde se cítí být mezi lidmi, kteří mu rozumí a soucítí s ním, protože mají stejné problémy. Proto pro pubescenta není těžké se se skupinou vrstevníků ztotožnit, přijmout jejich názory, způsoby vyjadřování, styl oblékání, hudební žánr i zábavu. Tím se však může velice snadno stát na skupině vrstevníků závislým a této závislosti se bude muset později také vzdát a vytvořit si ke skupině kritičtější postoj.

Ovšem nejen skupinou žije mladý člověk. Pro pubescenty narůstá důležitost a potřeba důvěrnějších vztahů, tedy potřeba intenzivního citového vztahu, určitý druh přátelství v drtivé většině mezi jedinci stejného pohlaví, kteří si vzájemně dokáží porozumět a vzájemně se pochopit, což je v době intenzivní nejistoty velice důležité. Tato přátelství vznikají na základě stejných zájmů i emocionální náklonnosti, avšak nemají příliš trvalý charakter a často se rozpadají a vznikají nová.

Kromě přátelství zde vznikají i první heterosexuální vztahy – lásky. Jejich vývoj začíná posměšky, narážkami, vtipkováním a přeháněním, což je vystřídáno zvědavostí a potřebou pozitivního sociálního hodnocení. Také zde dochází k prvním heterosexuálním zkušenostem, jimiž bývají obvykle jen doteky a polibky. Tyto vztahy však končí velice záhy, dříve než přátelství, protože

²⁹ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

bývají postaveny na atraktivitě a povrchních znacích jako je zevnějšek, nápadnost, úspěšnost nebo suverenita.³⁰

1.6 Charakteristické činnosti pubescenta

Zájmové činnosti si pubescent vybírá ze své vlastní vůle a pěstuje je, protože je pěstovat chce. I přes to jsou téměř všechny zájmové činnosti pubescentů krátkodobé a proměnlivé. Většinou jde o činnosti spontánní, přinášející pocit uspokojení a radosti, jenž mnohdy vyplývají pouze z činnosti samé bez ohledu na výsledek. Základním rysem všech zájmových činností pubescenta je uspokojování jeho potřeb jako je potřeba seberealizace, soutěživosti, výkonu, tendence k riskování a další potřeby. Díky zájmovým činnostem si mladiství tímto mají šanci vyzkoušet různé činnosti a sociální role a naučit se v nich pohybovat a komunikovat. To vše jim napomáhá rozeznávat jejich možnosti a utvářet jejich vlastní identitu.³¹

K nejrozšířenějším a nejoblíbenějším činnostem u pubescentů patří na prvním místě **sport a pohybové aktivity**, protože uspokojují jednu z nejdůležitějších potřeb a to potřebu pohybu, o které jsme již také hovořili. Při sportu pubescenti ukazují především svou sílu a vytrvalost. Často ovšem dochází až k naprostému vyčerpání, které vzniká díky dosud nedokonalému odhadování vlastních sil.

Člověk je tvor společenský a hravý, z čehož vyplývá jeho další potřeba. Je to potřeba **konstruktivních her**. Ty podporují tvořivost a umožňují projev individuality tím, že člověku umožňují něco nového vytvořit, např. model lodi nebo třeba svetr. Do této potřeby však spadají i různé počítačové a společenské hry, v nichž je možné se naučit, jak řešit různé situace nebo vytvářet strategii, přestože řešení v období puberty bývají často zbrklá a projevuje se zde pro pubescenty typická netrpělivost.

³⁰ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 232 - 236.

³¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha : KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97-106.

Překvapivě mladiství začínají projevovat zájem také o **kulturu**, konkrétně o umění, hudbu, četbu, film, i divadlo. Pubescenti mají pro jejich generaci charakteristický vkus i styl, který odráží jejich estetické cítění a projevuje se také v jejich chování, mluvě i oblékání.

Běžným koníčkem mladistvých bývá **sběratelství** všeho druhu od samolepek, plakátů a podpisů, přes čajové sáčky, různé karty, pohledy, známky, dopisní papíry, až k CD, popř. DVD nosičům a částem oblečení.

V životě ovšem nejsou jen činnosti, které chceme dělat a jenž nás baví, máme i své povinnosti. Pro mladistvé je povinností **práce a učení**. Ty jsou dány sociálními normami a mají svou hodnotu i význam. Povinnosti většinou znamenají osobní omezování, které pubescenti odmítají, protože to nekoresponduje s jejich projevy vlastní vůle.

K povinnostem pubescentů patří mimo jiné požadavky školy, které pubescent odmítá pasivně přijímat, přestože mu to statut žáka přikazuje. Z této situace pak vznikají problémy jako je ztráta zájmu o školu i motivace k pracovnímu úsilí, dále nižší koncentrace a to následně vede k horšímu prospěchu a to vše pak vyvolává konflikty pubescentů s učiteli i rodiči. Navíc není nic neobvyklého, že nejvyšší prestiž ve třídě nebo ve skupině nepatří právě nejlepším žákům, nýbrž právě naopak, což této situaci v žádném případě nepomáhá.

Práci můžeme jinak nazvat také činností společensky užitečnou. Problémem je, že pubescenti shledávají **práci** jako naprosto nesmyslnou a **plnění domácích povinností** považují za zbytečné. Do takové činnosti se zapojují jen velmi neradi a většinou z donucení. Napomoci může jediné úroveň pracovních návyků, jenž byli vytvořeny mnohaletou výchovou a tudíž mají trvalejší charakter. Přesto postoje mladistvých se často mění. Pokud činnost má pro ně nějaký smysl nebo harmonizuje s jejich hodnotami, dokáží pracovat velmi intenzivně, což ovšem neznamená také vytrvale.³²

³² Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha : KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97-106.

1.7 Pubescent a pedagog volného času

Je zřejmé, že pedagog volného času stojí ve vztahu k pubescentovi na zcela odlišné úrovni než jsou jeho rodiče, vrstevníci i než běžní pedagogové, což vyplývá již ze samé podstaty tohoto povolání. Z hlediska pedagogiky volného času, si myslím, že by měl určitě být na výše zmíněné fyziologické změny a tím i na změněnou a citlivější psychiku brán ohled a jednání ze strany pedagoga by mělo být mnohem citlivější. Ale na tyto změny by neměl být kladen očividný význam. Důležité je, aby se chování pedagoga k mladistvému nikterak znatelně nezměnilo. Pedagog by se měl snažit, aby pro pubescenta zůstal co nejvíce mimo dějící se změny, poskytoval mu jistotu pozitivního přijetí a byl mu přítelem, který je připraven jej kdykoli vyslechnout, podpořit a přijmout jej takového jaký je, stejně tak jako předtím.

Období puberty není složité jen z hlediska tělesného, duševního a sociálního vývoje. Tato doba je navíc velice důležitá z hlediska budoucnosti mladistvého. Právě v tomto období si každý mladý člověk volí svou další životní dráhu, musí se rozhodnout, zda jít na gymnázium, či si zvolí nějaký učební obor. Mnohdy smysluplné trávení volného času, stejně jako dobrý a schopný pedagog volného času, má velký vliv na názor o budoucím povolání. Volba budoucího povolání a příprava na něj je v té době zásadní otázkou, kterou se zabývá nejen mladistvý sám, ale také jeho rodiče a mnohdy i školní pedagogové. A zde se skrývá možnost i pro pedagogy volného času, kteří v této době mohou, díky osobnímu přístupu a vztahu, jenž je více kamarádský než pedagogický, poradit, napomoci nasměrování a někdy i nalezení správné cesty především tím, že znají mladistvého z prostředí, kde tráví svůj volný čas, kde se chová přirozeně, je sám sebou a dělá věci, které jej baví, což může být dobrým vodítkem pro správnou volbu budoucího povolání.

2 *Vkus*

Termín „vkus“ popř. „nevkus“ je pro mnoho lidí jen abstraktním pojmem. Pod výrazem „vkus“ a co je či není „vkusné a nevkusné“ si představujeme různé věci. Co tedy skutečně znamená výraz „vkus“ a čeho se týká se pokusím nastínit na následujících stránkách.

Také si myslím, že by bylo na místě zmínit se trochu o historickém vývoji vkusu a jeho definování a vnímání v dané době. Dále budeme zkoumat vnitřní původ vkusu, totiž, zda vkus je nám geneticky dán nebo je to otázka socio-kulturních vztahů. Ke vkusu patří i příbuzná témata, která s ním jistě souvisí, jako jsou otázky módy a stylu, estetiky, krásna a problematika kýče, o nichž se zde chci také alespoň ve zkratce zmínit. A na závěr této kapitoly se blíže podíváme na výchovu ke vkusu a její možnosti ve starším školním věku.

2.1 *Vkus – definice*

„Vkus je vypěstovaný cit pro krásu, ladnost a estetiku... je to soubor individuálních hledisek a měřítek aktuálně uplatňovaných při estetickém pojítku a při hodnocení objektů estetického zájmu.“³³

„Vkus je představa o ideálu krásy, harmonie, dokonalosti a módnosti, která se jednak liší u různých lidí, společností a národů, jednak se v průběhu dějin neustále vyvíjí a mění. Co této představě neodpovídá, označuje se jako nevkusné. Vkus je tedy především otázka individuálního posouzení; přesto byly v minulosti vypracovávány normativní „učebnice dobrého vkusu“, např. v éře klasicismu, a i v současné době lze vysledovat cosi jako většinový vkus.“³⁴

³³ HANZLÍKOVÁ, A *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha : Práce, 1977. ISBN – neuvedeno; str. 35 - 43.

³⁴ Srov. Příspěvatelé Wikipedie, *Vkus* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2008, poslední revize 18. 11. 2008, 13:24 UTC, [citováno 15. 08. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Vkus&oldid=3293691>>.

Náznak vkusu nebo, jinak řečeno, určité dispozice k citlivému vnímání, vytváření a jednání v normách vkusu má v sobě každý člověk, i když každý z nás je má vyvinuté pouze v určité míře. Vkus je výlučně lidskou záležitostí a jeho míra je ovlivněna způsobem života, životním prostředím a intenzitou vnímavosti každého člověka. Člověk je ovlivňován svým prostředím, tyto změny si nese v sobě, ovlivňují jej, jeho vnímání a tedy i vkus, a pokud změní své prostředí, tak si jej opět začne přetvářet podle svého cítění.

Vkus tedy není u všech lidí stejný. Tak jako má každý člověk jiné zvyky nebo různé názory na krásu, má každý jedinec svůj specifický vkus. Dalo by se „nadneseně“ říci, že „kolik lidí, tolik názorů na krásu i na vkus“. Přestože se nám může zdát, že vkus je v celkovém společenském měřítku neuchopitelný, není to pravda. Vkus se řídí velice přísnými pravidly vycházejícími ze zákonů umění, estetiky a také etiky dané doby.

Vkus se však netýká pouze módy, ale celého našeho životního prostředí, vkus nám velí, jak se oblékat, jak si zařídit byt i jak se chovat k našemu okolí. Naše jednání by podle dobrého vkusu mělo být zásadně správné, taktní a vkusné, jak se sluší a očekává od kultivovaného člověka.³⁵

„Dobrý vkus je podstatnou částí osobnosti, téměř mravní požadavek člověka naší vyspělé kulturní doby.“³⁶

2.2 Vývoj chápání výrazu „vkus“

- ❖ Nejpůvodněji výraz „vkus“ označoval **smyslové vnímání chuti** jazykem a patrem, tedy pocíťování a rozeznávání chuti sladkého, slaného, hořkého a kyselého.³⁷

³⁵ Srov. HANZLÍKOVÁ, A *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha : Práce, 1977. ISBN – neuvedeno, str. 35 – 43.

³⁶ Tamtéž, str. 35 – 43.

- ❖ Gracianus ve své knize Věštění z ruky (1647) dává slovu „vkus“ význam **obecně duševní a morální schopnosti souzení**, tedy takt či smysl pro pravou míru, což se tak stává ideálem aristokracie.
- ❖ V 17. a 18. století vkus značí v poetice a umělecké kritice schopnost rozlišovat a posuzovat **oškliivost a krásno**. V Anglii, Francii, Itálii a v Německu diskuse o vkusu začínají vytvářet filosofickou estetiku.
- ❖ V sensualismu Edmund Burke, Jean Baptiste Dubos, David Hume a další nejen angličtí filosofové 18. století vidí vkus jako **pocitový soud nezávislý na rozumu**.
- ❖ Racionalisté jako Joseph Addison, Maratori, Johann Christopher Gottsched aj. chápou vkus jako **rozumový soud** ověřitelný podle objektivních pravidel.
- ❖ Denis Diderot (1713 – 1784), francouzský osvícenecký spisovatel a filozof, spojuje vkus s nutností pravidel a konvencí.
- ❖ Klasická německá estetika se zabývá **kritikou vkusu**, který se tímto stává z obecně pojmového subjektivně estetickým, neboť spojuje představu předmětu s pocitem potěšení nebo odporu, čímž vzniká „**vkusový soud**“.
- ❖ Immanuel Kant (1724 – 1804), německý filosof a poslední z představitelů osvícenství, odlišuje smyslový a reflexivní vkus. **Smyslový vkus** se týká příjemného cítění, jenž vychází z pocitu individuálního potěšení z určité představy. Naopak **vkus reflexivní** vychází již z pocíťování libosti a posuzování krásy. Kant posuzuje vkus jako sociální jev, který není čistě subjektivní (vnímání libosti) ani čistě objektivní (např. pojmové soudy o dobru). Vkus podle Kanta nestojí na znalosti pravidel, nýbrž na výchově jedince k humanitě.
- ❖ Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling (1775 – 1854) a Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770 – 1831), němečtí filosofové a představitelé německého idealismu, byli jedni z těch, kteří přispěli k devalvaci vkusu především tím, že požadovali pravdivost v umění a založení estetiky na absolutnu. Umění již není záležitostí citu a libosti, ale **poznání a smyslovosti**.

³⁷ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Nakladatelství Svoboda : Praha, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 198 – 200.

- ❖ Od té doby se vkus týká spíše užitého umění jako jsou oděvy, zařízení bytu atd. Dobrý vkus ztratil svůj dobu překračující význam a svým rychlým střídáním se dostává k módě. Zároveň značí i soukromé vybavení konzumenta nebo kupce.
- ❖ Dnešní využití pojmu vkus se staví, především díky psychologii a sociologii, na úroveň výrazů **tvůrce odbytu a zároveň i zisku**. Zvláště reklama napomáhá novým módním proudům, čímž je silně ovlivněna orientace vkusu a tím i výroby. S nástupem tohoto trendu si můžeme velice zřetelně všimnout také masivního **nástupu uniformity**.
- ❖ Naši společnost bychom mohli rozdělit více méně na dvě části. Jedna část, která se nechá ovlivňovat výrobou, módními trendy, cenami na trhu atd., čímž zapadá do určité uniformity, to jsou lidé patřící k masové kultuře. Na druhou stranu zde existují a stále vznikají nové sociální skupiny, které si s sebou přinášejí i jiný pohled na styl a vkus. A mezi jedny z tohoto nepřeborného množství skupin můžeme směle počítat umělce a zejména světoznámé hudební hvězdy ...³⁸

2.3 *Vkus - otázka dědičnosti nebo výchovy?*

Zabýváme-li se vkusem, vyvstává nám zde jeden problém. Občas můžeme zaslechnout větu, že kdosi zdědil dobrý vkus po svém rodiči, prarodiči apod. Na straně druhé existují kurzy designu, vizážistiky, oblékání, líčení, chování aj., což také patří do tématu vkusu. Nyní nebudeme řešit, co je či není vkusné a co patří nebo nepatří do tématu vkusu, ale podíváme se na podmíněnost vkusu v naší osobnosti. Vkus je součástí osobnosti člověka, je to vlastnost stejně jako např. hudební sluch, výtvarný talent a další. Naše otázka zní, zda se dobrému vkusu musíme nebo můžeme naučit a nebo jej máme pevně a neměnně zakódovaný ve svých genech?

³⁸ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 198 – 200.

Spor „zda je náš **vývoj** primárně určován biologicko-genetickými silami (přírodou, dědičností), anebo vnějšími silami (výchovou, prostředím, resp. kulturou a společností)“³⁹ zaměstnává odborníky z různých oborů již déle než sto let. Týká se především koncepcí vývoje, učení a růstu dětí, ale patří sem i celá osobnostní stránka a tedy i naše otázka vkusu. K tomuto tématu bylo vyřčeno mnoho teorií, které vycházejí ze čtyř základních přístupů:⁴⁰

- **Teorie zrání**, jejímž hlavním představitelem je americký psycholog a pediatr Arnold Gesell (1880 – 1961), se přiklání k nativistickému přístupu, což znamená, že vývoj je podle ní ovlivňován spíše genetikou, tedy dědičností. „Vývoj se řídí především vnitřními silami, které mají biologický a genetický původ.“
- **Psychoanalytická teorie** nám zase říká, že chování člověka je především ovlivňováno nevědomými procesy, které se mohou vyskytovat již od narození nebo se vytvářejí během života. Tuto teorii lze aplikovat na děti i dospělé. Jejím nejznámějším představitelem a „otcem“ je česko-rakouský lékař a psychiatr Sigmund Freud (1856 – 1939).
- **Teorie kognitivního vývoje**, jak sám název napovídá, se zabývá poznáváním a je nerozlučně spojena se jménem Jeana Piageta (1896 - 1980), švýcarského filosofa, přírodního vědce a vývojového psychologa, který zastával názor, že: „Děti si vytvářejí (konstruuji) vlastní poznání na základě aktivního zkoumání okolního prostředí.“
- A konečně čtvrtým přístupem je **teorie učení**, i zde je patrné z názvu, že jde o teorii přiklánějící se k výchově. Zastáncem této teorie byl americký psycholog Burrhus Frederic Skinner (1904 – 1990), který tvrdil, že: „Vývoj

³⁹ ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte : od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0, str. 13 - 14.

⁴⁰ Srov. tamtéž, str. 13 - 14.

jedince je do velké míry naučeným chováním, které si jedinec osvojuje na základě pozitivních a negativních interakcí s okolním světem.“

Původní teorie stejně jako řešení otázky dědičnosti a výchovy hledaly absolutní pravdu, odpověď, jež bude stoprocentně platná, aplikovatelná na každého člověka. V určitých situacích při zkoumání však nebylo možné od sebe odlišit, zda se jednalo o talent zděděný nebo bylo nadání produktem rodinné výchovy a socio-kulturních podmínek, což můžeme demonstrovat např. na situaci v rodině, kde je možné pozorovat hudební nebo jiné nadání u několika členů napříč generacemi. Zde skutečně nerozeznáme, zda nadané dítě má svůj talent skutečně ve svých genech a nebo tento jeho dar byl vypěstován rodinnou výchovou a podporován ještě tlakem okolí.⁴¹

V současném vývoji není trendem striktní lpění na jediné teorii a zamítání ostatních, nýbrž právě naopak. Díky těmto různým přístupům dokážeme lépe porozumět dětem a orientovat se v koncepcích jejich vývoje. Navíc od počátku dvacátého století většina psychologů nestaví otázky vlivu dědičnosti a výchovy na formování osobnosti proti sobě, nýbrž vedle sebe.⁴² Dědičnost a vlivy prostředí včetně výchovy se vzájemně nevyklučují, ale stojí vedle sebe a mohou se navzájem prolínat a doplňovat. Jsou zde současně a spolu také působí na člověka, i když u každého jedince může být poměr jejich vlivu poněkud odlišný, což vyvolává nejen u vědců, psychologů a vychovatelů další debaty a tím se rozbíhá další vlna zkoumání.⁴³

Pro zjištění relativního podílu působení dědičnosti a výchovy se využívá mnoha náročných metod výzkumů vlastností dvojčat, adoptivních dětí a osob s různou mírou příbuznosti, přičemž se výsledky pro větší pravděpodobnost mohou ještě kombinovat. Přesto je důležité mít neustále na paměti, že i přes určitou silnou geneticky danou psychickou vlastnost, neztrácí na významu ani

⁴¹ ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 185 – 187.

⁴² Srov. tamtéž, str. 185 – 187.

⁴³ Srov., ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte : od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0, str. 13 - 14.

snaha do budoucna dbát na další rozvoj osobnosti skrze výchovu a podmětovou stimulaci.⁴⁴

Vkus se tedy musíme i nadále učit, cvičit se v něm, snažit se rozeznávat dobré od špatného, zvažovat vhodné od nevhodného, i když to je někdy velice obtížné a nedá se to vždy dobře rozpoznat. A ohledně krásy je třeba se ji naučit vidět i v nejprostších věcech, tvarech, dílech, v přírodě aj. Vkus je jejím detektorem, o kterém platí, že čím je citlivější a lepší, tím je neomylnější.⁴⁵

2.4 *Vkus – móda – styl - estetika - kýč*

Vkus je velice podobný estetice. V lidských měřítkách bychom jej mohli nazvat příbuznými, kteří mají trochu jinou povahu i poslání. Vkus, můžeme říci, náleží do rodu estetiky, stejně jako umění. Vkus nemá tvůrčí schopnosti umění, ale umění často ovlivňuje vkus. Ten má velice přísná pravidla, jenž jsou určena zákony umění, estetiky i etiky dané doby. Avšak vkus nemá žádné normy, protože je normou sám o sobě. Sám platí za normu dokonalosti.⁴⁶

2.4.1 *Móda*

„Móda se definuje jako právě běžný nebo dobový vkus.“⁴⁷

Móda je velice rozmanitá a různorodá. Její podoba se mění podle příležitostí jako jsou např. dovolená, práce, oslavy atd. nebo podle individuální nálady. Stejně tak móda podléhá rychlé změně podle okamžitého ideálu krásy, což je záležitost

⁴⁴ ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, str. 185 – 187.

⁴⁵ Srov. HANZLÍKOVÁ, A *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha : Práce, 1977. ISBN – neuvedeno, str. 35 – 43.

⁴⁶ Srov. tamtéž, str. 35 – 43.

⁴⁷ HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 126 - 127.

velmi krátkodobá.⁴⁸ Navíc móda je ovlivňována a zároveň také zpětně ovlivňuje vkus, se kterým jsou v přímém kontaktu.⁴⁹

Původně se móda dotýkala pouze vnějšího vzhledu člověka, jeho oblečení, účesu, kosmetiky, ozdob, doplňků atd. Později se její pole působnosti rozšířilo také na spotřební zboží, ovlivňuje např. design nábytku, nádobí, elektrických spotřebičů aj. V současné době již zahrnuje i způsob života a chování celkově, jako např. stolování, organizaci oslav i dovolených. Navíc se móda odráží v zájmech, např. v chování nějakého domácího mazlíčka (dříve to byla nebezpečná a exotická zvířata, dnes lidé doma často chovají malého čistokrevného psíka), ve sportu, a projevuje se i v mnohých dalších oblastech života např. ve vybírání křestních jmen pro naše potomky nebo ve zlozvycích atd.⁵⁰

Ze sociálně-psychologického hlediska je móda vyjadřována dvěmi protichůdnými postoji. Jedním postojem je tendence k sociální adaptaci až k uniformitě, kdy se tímto lidé hlásí k určité příslušnosti, k vrstvě nebo trendu. Druhý postoj je naopak snaha o sociální diferencovanost až distanci, kdy jde o snahu o odlišení od většiny až o individuální zvláštnost. Podle těchto dvou postojů bychom mohli říci, že móda plní funkci spojující nebo integrující a v opačném případě jde o funkci, která společnost naopak rozlučuje.

Móda se začala skutečně vyvíjet až s produkcí zboží, tedy s nástupem ekonomických vztahů směny zboží, což bylo podmíněno jeho nadprodukcí. Jakýsi počátek změn módy můžeme spatřit již v antice. Ovšem ritus módy byl od antiky a přes celý středověk téměř neměnný. Móda se svými změnami se až do 18. století týkala výhradně bohatých vládnoucích vrstev obyvatelstva, rolníci a řemeslníci měli svůj tradiční oděv, který nezaznamenal téměř žádných změn. V těchto dobách lze hovořit o existenci oděvních řádů, což znamená, že podle zřetelných rozdílů v oblečení se nechala lehce rozeznat a dešifrovat třídní, stavovská i regionální příslušnost člověka. Přístup k módě se změnil až po

⁴⁸ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 126 - 127.

⁴⁹ Srov. HANZLÍKOVÁ, A *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha : Práce, 1977. ISBN – neuvedeno, str. 35 – 43.

⁵⁰ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 126 – 127.

Francouzské revoluci (1789), kdy se otázka módy a přístupu k ní začala otevírat všem vrstvám obyvatelstva.

Současná móda se vyznačuje nutností svobody ve svém projevu. Avšak tato svoboda je uchváćena trhem, který i z protestu proti módě vytváří specifický módný styl. K tomu se připojuje ještě značná síla reklamní prezentace a výsledkem je pouhý konzum, který nepramení z materiálních potřeb, ale využívá lidské potřeby pocitu bezpečí, jistoty, uznání a jiných dalších, které mistrně zakrývá přesunem pozornosti na zboží.

Dnešní přístup společnosti a, jak bylo právě řečeno, její konzumní způsob života, degradoval módu i krásu na faktor ekonomické kalkulace, kdy se projevuje velice rychlé opotřebení zboží, ovšem zdaleka ne v materiální ale spíše v morální rovině, což znamená, že není možné získat prestiž v oblečení nebo se zbožím, jenž bylo módní v sezóně minulé a stejně tak je nepřijatelné, aby si žena vzala stejné šaty na více než jednu společenskou akci.⁵¹

2.4.2 *Styl*

„Styl označuje subjektivní užití, resp. produkci pravidel umělecké tvorby.“⁵²

Historie pojmu „styl“ sahá k humanistickému přijetí antické rétoriky. V renesanci styl znamenal rétorickou správnost jazykem vyjádřené myšlenky. Styl hodnotil použití jazyka a jeho zásady jako je jazyková správnost, přiměřenost, zřetelnost aj. Za druhé znamenal způsob užití jazyka podle situace a událostí řeči. Zde se rozlišoval styl prostý, střední a vznešený. A v neposlední řadě se zabýval rozdělením druhů slovních spojení na hladké, střední a hrubé spojení.

⁵¹ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 126 – 127.

⁵² Tamtéž, str. 170 – 172.

Až do **18. století** zůstává spojení dobrého stylu s poznáním pravdy normativní kategorií.

19. století interpretuje **Georges-Louis Leclerca, Comte de Buffon** (1707 – 1788), který definoval ideál stylu jako jedinečný výraz umělecké individuality oddělený od směrnic normativní poetiky, který je zcela osobní a neodvozuje pravidla své tvorby z tradice, ale tvoří je ze sebe.

„Styl je člověk sám.“ (1753)⁵³

G. L.L. Buffon

Zároveň však existoval také diametrální protiklad předchozí koncepce **individuálního stylu** a to koncepce **naindividuálního kolektivního stylu**, kde je styl specifikem národa, jazyka nebo doby. Dále 19. století řeší i další nejen umělecké styly jako např. literaturu, ale nebo hudební vědy a přichází až do stylu epoch a kultur.

Historický výzkum, který vychází z dějin umění, se zabývá historismem 19. století, jenž poukazuje na společné rysy epoch a kultur. Závěr tohoto výzkumu říká, že: „...zvláštnost každé epochy je třeba chápat z ní samé.“⁵⁴

„Styl epochy se odvozuje z antropologických vlastností a patří do funkce určitého druhu myšlení, cítění nebo jednání.“⁵⁵

Gustave Flaubert (1821 – 1880), francouzský spisovatel, představitel naturalismu, vnímá styl jako specifický pohled na skutečnost.

Friedrich Nietzsche (1844 – 1900), německý filosof a klasický filolog, používá styl, coby estetický koncept, k převrácení filosofického nároku na pravdu. Nevidí styl jako jednu pravdu, ale jako několik druhů pravd, jejichž platnost není zcela nezávislá na ostatních.

Ve **20. století** se vytváří v reakci na avantgardní skupiny a rostoucí společenskou dominanci masové kultury ještě větší rozšíření „stylu“ do

⁵³ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 170 – 172.

⁵⁴ Srov. tamtéž, str. 170 – 172.

každodenního života. Styl se odráží v mluvě, jednání, postojích atd. Strukturují se tím stylizace na základě selekce nebo kombinace společenského kódu, stejně jako jeho záměrné upevňování nebo naopak vědomé porušování.⁵⁶

Móda a styl teenagerů se často odvíjí od jejich zájmů a způsobů trávení volného času (hip-hopeři, sportovci, pozéři, gothic, v pozdějším věku motorkáři aj.). Ale ve valné většině se jejich styl odvíjí od hudebního stylu, resp. hudební skupiny, kterou dále prosazují a následují i tím, že převezmou některé části její image, ať už se jedná o styl oblékání, make-up, účes, gesta, vyjadřování atd. Mezi nejrozšířenější „alternativní“ styly můžeme počítat hip-hop; a dále se ještě zdá být mezi mládeží dosti rozšířený a oblíbený styl EMO. U těchto stylů je základ právě v hudbě, konkrétně v hudební skupině, její image a emociálně nabitých textech, z čehož je vytvořena určitá idea, která se šíří dál a stejná image by měla znamenat i stejnou myšlenkovou příslušnost. Ovšem je dosti běžnou praxí, že ani sami teenageři, kteří daný styl vyznávají nebo se tímto způsobem prezentují, většinou mnoho o svém stylu neví a většinou netuší právě to nejpodstatnější. Oblékají se určitým stylem prostě jenom proto, že se jim líbí být odlišní a zajímaví a nebo tento zvláštní styl oblékání jim třeba jenom z nějakého důvodu vyhovuje.

2.4.3 Estetika, estetično

Každý člověk je schopen vnímat krásu a s její pomocí následně vyvažovat všednost svého života i okolního světa.⁵⁷

Výraz „**estetika**“ pochází z řeckého *aisthetikos*, který vyjadřoval vnímavost a cit (pro krásu), estetika tedy vycházela ze smyslového či citového poznání.

⁵⁵ HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 170 – 172.

⁵⁶ Srov. tamtéž, str. 170 – 172.

⁵⁷ Srov. HANZLÍKOVÁ, A *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha : Práce, 1977. ISBN – neuvedeno, str. 43 - 58.

Etymologie, nebo také nauka o vzniku, původu a vývoji slov, interpretuje estetiku jako vědu o estetickém vnímání, resp. jako vědu o estetické zkušenosti.⁵⁸

**„Estetika je filosofická disciplína zabývající se krásnem, jeho působením
na člověka, lidským vnímáním pocitů a dojmů
z uměleckých i přírodních výtvorů.“⁵⁹**

Estetické diskuse nebo úvahy o kráse a krásnu provázely filosofii od samých počátků již od dob Pythagora a jeho následovníků, kteří se zabývali krásou v dokonalém matematickém řádu světa; a procházely teoriemi a myšlenkami dalších důležitých (nejen) filosofů jako byl např. Platón, Aristoteles, Tomáš Akvinský, Svatý Augustin, Immanuel Kant a mnoho dalších. Přesto estetika byla stále součástí filosofie.

Jako samostatnou vědní disciplínu estetiku vymezil až v roce 1750 Alexandr Gottlieb Baumgarten (1714 – 1762)⁶⁰ jako „disciplínu, která měla zkoumat logiku různých druhů smyslového poznání a možnosti jeho zdokonalování, včetně poznání krásných, vznešených či obdivuhodných jevů a jejich produkce ve volných uměních.“⁶¹

V moderní době, tedy od konce 19. století se pojetí estetiky různí. Estetika je ovlivňována i vnímána podle různých směrů např. podle fenomenologie, existencialismu, intuitivismu, etymologie a dalších, avšak své místo má i v postmoderní filosofii.⁶²

⁵⁸ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 37 – 40.

⁵⁹ Příspěvatelé Wikipedie, *Estetika* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2008, poslední revize 17. 11. 2008, 07:07 UTC, [citováno 23. 11. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Estetika&oldid=3288786>>.

⁶⁰ Srov. tamtéž.

⁶¹ HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 37 – 40.

⁶² Příspěvatelé Wikipedie, *Estetika* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2008, poslední revize 17. 11. 2008, 07:07 UTC, [citováno 23. 11. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Estetika&oldid=3288786>>.

Estetika se také dělí podle jejího pole působnosti:

- › **Jazykově analytická estetika** zkoumá pravidla zřetelného vyjadřování o umění a kráse.
- › **Biologická estetika** zkoumá, zda estetické pocity a umělecký výraz lze odvozovat z druhově specifických biologických zákonů, které jsou platné pro člověka i pro zvířata.
- › **Ekologická estetika** je pokračování estetiky přírody, která je již vnímána jako životní prostředí člověka nikoli už jako protiklad k člověku, a kritizuje ničení přírody.
- › **Existencialistická estetika** hovoří o problémech vycházejících z existenciální filosofie. Tato část je plná rozporných názorů nejen v řadách filosofů.
- › **Fenomenologická estetika** využívá metodu fenomenologické redukce, aby se dostala k podstatě estetické zkušenosti.
- › **Estetika informační** je souhrn přístupů, které chtějí popsat, analyzovat, utvářet nebo syntetizovat výtvořky teoretických i technických prostředků kybernetiky.
- › **Estetika interkulturní** se snaží nepředpojatě studovat rozdíly i společné znaky estetických i uměnovědných pojetí různých kultur a o lepší porozumění mezi nimi.
- › **Estetika strukturalistická** se zabývá otázkami výstavby uměleckých děl.
- › A dále existuje ještě např. estetika médií, politiky, prostředí, spotřeby, estetika obsahová, psychologická, recepční, umělecká, teologická a mnoho dalších.⁶³

⁶³ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 40 – 67.

Estetično je kategorií estetiky zabývající se smyslovým vnímáním, které krásu často redukuje na pouhý sensualistický pojem. Výraz „estetično“ konkrétně označuje:

1. vše, co je smyslově vnímatelné,
2. to, co je spojeno s vnímáním – příjemná zkušenost
3. nezaujatou libost při vnímání.⁶⁴

Formalismus, fenomenologická estetika a česká strukturalistická estetika 20. století chápou estetické funkce a hodnoty jako ústřední nebo také dominantní složky umění a umění chápou jako nejsilnější projev estetična. Dochází k rozdělení estetiky; kde o části, která se zabývá literaturou, hudbou, filmem, fotografií, výtvarným uměním aj., se hovoří jako o **obecné uměnovědě**.

Na druhou stranu existuje ještě druhá odnož estetična, která se nezabývá otázkami umění. Je to tzv. **mimoumělecké estetično**, jenž se zabývá přírodními a společenskými estetickými jevy, které se od umění odlišují svým původem i funkcemi. Za takové můžeme považovat např. estetiku přírody, prostředí, průmyslu, dále módu, sport, estetickou kulturu každodenního života a mnohé další. Důležité je uvědomit si, že estetická stránka zde není prioritní, ale naopak se ukazuje spíše jako vedlejší efekt.

Po druhé polovině 20. století estetika nemá jasno v pojetí svého předmětu ani v metodách zkoumání. Vůči estetice jsou tendence ji diferencovat až oddělovat její základní části, ale i snaha o její integraci⁶⁵, čímž estetika získává definici:

„Nauka o veškerých estetických jevech, přírodních i společenských, uměleckých i mimouměleckých, objektivních i subjektivních, pozitivních i negativních.“⁶⁶

⁶⁴ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8., str. 36 – 37.

⁶⁵ Srov. tamtéž, str. 36 – 40.

⁶⁶ Tamtéž.

V současné době došlo k posunu v metodologických úvahách o metodách a to od zkoumání estetických a uměleckých jevů samých ke zkoumání výroků o nich, včetně jazyka estetiky.⁶⁷

Estetismus nebo také **estheticismus** je duševní postoj či světový názor, který jako nejvyšší nebo jedinou hodnotu vyznává uměleckou formu či estetično.⁶⁸

„Lidský život a svět lze ospravedlnit pouze jako estetické fenomény.“

F. Nietzsche⁶⁹

Esteticismus se v mírnější podobě snižuje na produkci a hodnocení umění jenom podle měřítek krásy a formy. Ale existuje také moderní varianta esteticismu, která je spatřována nejvíce v teatrálním, přehnaném až parodickém projevu.⁷⁰

2.4.4 Kýč

S tématem vkusu, stylu a s celkovým vnímáním krásna se musíme zmínit ještě o kýči. I toto je dosti známý nebo alespoň všeobecně povědomý pojem, avšak opět zde narážíme na stejný problém jako u vkusu, a to, že není mnoho lidí, kteří by byli skutečně schopni definovat, co výraz „kýč“ přesně znamená.

„Kýč je souhrnný pojem pro esteticky méněcenné produkty designu, uměleckého řemesla i umění.“⁷¹

⁶⁷ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 36 – 40.

⁶⁸ Srov. tamtéž, str. 36.

⁶⁹ Tamtéž, str. 36.

⁷⁰ Srov. tamtéž, str. 36 – 37.

⁷¹ Tamtéž, str. 117.

„Kýč zobrazuje témata, která jsou všeobecně považována za krásná nebo mají silný emocionální náboj...“⁷²

„Kýč k vám přijde úplně sám, nevolán, ba přímo se podbízí vašemu zájmu a rozhodně se nechová ani skromně, ani stydlivě.“⁷³

Pokud něco někam nepatří, je to zčásti realita a napůl sen, tak vznikne něco s čím jsou pouze potíže; a tak vznikl kýč.⁷⁴ Za předchůdce kýče můžeme považovat např. grotty ve tvaru mušlí v období manýrismu. Plného rozvoje se však kýč dočkal až s nástupem masové kultury, kde je díky nevyspělému vkusu masového publika sériově vyráběn a uváděn na trh.

Podle obsahu rozdělujeme kýč na několik druhů: **náboženský kýč** zobrazuje většinou anděly (zvláště na hřbitovech) a jiné devocionálie; **upomínkový kýč** má podobu nejrůznějších suvenýrů, **kýč reklamní** zahrnuje především obaly, stejně jako reklamní slogany a poslední kategorií je jiný **nespecifikovaný kýč**, kam spadají různé tretky, trpaslíci do zahrádky, umělé ovoce na mísách či umělé květy ve vázách, indiánské čelenky s peřím z domácího kura, fotografie Vinetoua atd.⁷⁵

Abychom mohli určitou věc označit za kýč, musí být splněny určité podmínky. **První podmínka** říká, že kýč má „...jasný citový náboj tématu, který působí okamžitou pozitivní odezvu...“⁷⁶ Z tohoto důvodu je velice obtížné namalovat abstraktní kýč, protože abstraktní obrázek nevyvolává jednoznačně stejné emotivní pocity a navíc člověk k němu nechová, ani nemůže chovat, žádný citový vztah. Naopak vytvořit obrázek chundelatého koťátka s mašlí na krku je velice těžký, téměř nadlidský úkol, pokud nechceme, aby vznikl kýč. **Druhá a hlavní podmínka kýče** je, že vyvolává naprosto stejný pocit u všech lidí stejně. Tedy téma kýče musí být jasné a aby mohlo vyvolávat stejný pocit musí být ještě všem

⁷² KULKA, T. *Umění a kýč*. Praha : Torst, 2000. ISBN 80-7215-128-2, str. 43-46.

⁷³ HANZLÍKOVÁ, A *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha : Práce, 1977. ISBN – neuvedeno, str. 43 – 58.

⁷⁴ Srov. tamtéž.

⁷⁵ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 117.

⁷⁶ Srov. KULKA, T. *Umění a kýč*. Praha : Torst, 2000. ISBN 80-7215-128-2, str. 43-46.

lidem srozumitelné. A posledním rysem je, že kýč nás neobohacuje o asociace spojené se zobrazovaným tématem.⁷⁷

Přestože je kýč považován za urážku umění a něco méněcenného, je dosti oblíbený. Důvodem může být to, že lidem se líbí zdařilý námět kýče s pozitivní citovou odezvou. Plusem je i jeho snadná identifikovatelnost způsobená technickou dovedností vynaloženou při zpracování. A navíc kýč je realisticky ztvárněný, čemuž je každý schopen porozumět na rozdíl od směrů typu kubismus, futurismus a jiné.⁷⁸ Jeho méněcennost netkví v nedostatku umělecké techniky, naopak jeho ztvárnění je technicky dokonalé, nezávisí ani na nedostatku originality, ale na falšování skutečnosti.

Kýč je lež, iluze, fantazie, v níž se náhoda i zázrak stávají realitou.⁷⁹

S kýčem se nejčastěji setkáváme v umění; v literatuře se s ním setkáváme v podobě lékařských románů či románů pro ženy, v hudbě je to „lidová hudba“ nebo opereta, dále to jsou rodinné televizní seriály nebo architektonické napodobeniny známých budov a staveb jako je Socha Svobody, Eiffelova věž či Taj Mahal.⁸⁰ Ale zdaleka nejvíc druhů všemožných kýčů nalezneme v jakémkoli ze stánků či obchodů s „dárkovými předměty“, které jsou rozesety v hojně míře snad v každém městě po celé naší republice i v ostatních státech po celém světě.

2.5 *Výchova ke vkusu*

Víme, že vkus bývá více méně individuální záležitostí, ale také už víme, že vkusu se musíme učit, i když se mu nevědomě učíme od nejranějšího dětství a tato stránka je v nás ovlivňována po celý náš život. Otázkou nám ale zůstává, jak se

⁷⁷ Srov. KULKA, T. *Umění a kýč*. Praha : Torst, 2000. ISBN 80-7215-128-2, str. 43-46.

⁷⁸ Srov. tamtéž.

⁷⁹ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 117.

⁸⁰ Srov. tamtéž.

naučit dobrému vkusu a jak tomuto vkusu učit také mladistvé, kteří v době puberty, tzv. druhém období vzdoru, chtějí mít téměř na vše svůj vlastní názor, pokud možno odlišný než učitelé a než rodiče, a kteří se snaží odlišit se mimo jiné i v oblékání např. tím, že svůj dosud obvyklý oděv oživí alespoň nějakým „stylovým“ doplňkem.

Pokud chceme vychovávat člověka ke vkusu, musíme tuto výchovou začít již od nejujtějšího věku, ovšem nikoli metodou nátlaku, nýbrž naopak. Svým dobrým příkladem a trochou metodického vedení můžeme u dětí docílit určitého pozitivního vývoje. Jenomže v procesu výchovy nestojí pouze rodič nebo vychovatel, resp. pedagog. Proces výchovy je mnohem složitější a velkou částí do něj zasahuje také prostředí, okolí, vrstevníci, masmédia a jiné další faktory. Dítě si dobře vtiskne do paměti prostředí, ve kterém vyrůstalo, včetně barev, všech věcí i jejich uspořádání a to vše mu jednou bude základem pro jeho budoucí jednání a vnímání.⁸¹

Je zajímavé, že pokud necháte dítě, aby si vybralo např. oblečení nebo hračku podle svého „vkusu“, s největší pravděpodobností sáhne po něčem křiklavě barevném, možná i několikabarevném a na oblečení bude zřejmě veliký poutavý a pro dítě velice zajímavý obrázek. To, že některé hračky typu Mickey Mouse apod. jsou pro děti velmi přitažlivé a neodolatelné, mají především na svědomí výrobci hraček, kteří chtějí a snaží se vyrábět hračky, které se líbí a které zajistí slušný zisk. V ekonomice jde především o prodej, nikoli o estetiku. Proto se na vytvoření vzhledu pro dítě neodolatelné hračky využívají v hojné míře poznatky z dětské psychologie, Nabývání poznatků dětské psychologie a jejich využití v praxi můžeme nejlépe pozorovat např. právě na vývoji vzhledu již zmíněné postavičky Mickey Mouse, který se z nepříliš dokonale kreslené postavičky s poněkud hranatějšími tvary proměnil do podoby, jak jej známe dnes, tzn. do podoby neodolatelné postavičky s proporcemi těla malého dítěte, tedy hlavně zaoblené „baculatější“ tvary, široký úsměv a veliké oči.

⁸¹ Srov. Sdružení pro hračku a hru *Co je to vkus*. [online], poslední aktualizace 14. 9. 2002 [cit. 2006-09-15]. Dostupné na WWW <http://www.e-hracky.cz/zpravy/co_je_to_vkus.htm>.

Musíme si uvědomit, že svými zákazy a urputným zamítáním toho, co se dítěti líbí a po čem touží, docílíme pouze opačného efektu. Možná, že toto období svými zákazy přestojíte, ale dítě si své nesplněné touhy nese s sebou dál a dříve či později se u něj opět projeví, ale tentokrát s mnohem větší razancí. Důležité je s dítětem hovořit, vysvětlit mu, že možná se daná věc jemu hodně líbí, ale vám už méně, protože... má např. nerealistickou barvu atd., přičemž je důležitá také volba formulace, z níž dítě musí cítit přátelský přístup, nikoli silné nepřátelství vůči danému předmětu, které by snadno mohlo vztáhnout na sebe. Přesto se někdy komunikací nemusí podařit dosáhnout požadovaného výsledku. V tomto směru bývá někdy nejlepší dopřát dítěti určitý prostor na splnění jeho dětských tužeb, protože jen tak máme nějakou naději, že toto období brzy přejde.

Dobrou cestou k výchově vkusu je také přiměřená motivace. Samozřejmě nemá smysl vláčet předškolní dítě do galerií a obrazáren, zde stačí např. kvalitní obrázková knížka. Výstavy obrazů jsou vhodnější až pro mladší školní věk, avšak i na tomto místě bychom měli být rozumní a vybrat pouze několik děl, které se nám líbí, a podělit se s dítětem o naše dojmy a důvod našeho zalíbení.⁸²

Na toto téma byl proveden výzkum, který proběhl ve 3 fázích s časovým odstupem 10 let. Dětem byly předkládány obrazy čtyř žánrů (portrét, krajina, figurální kompozice a zátiší), díla starých i soudobých umělců, různé míry abstrakce a stylizace. Úkolem bylo např. určit obraz, který se nejvíce a naopak nejméně líbil a zdůvodnit proč; nebo nejvíce a nejméně líbí se obraz z každého žánru, ovšem bez udání důvodu; atd. Tento výzkum ukázal, že děti od 9 do 12 let upřednostňovaly stylizačně jednodušší obrazy s jednoduše ztvárněnými realistickými náměty, přičemž děti nejsilněji vnímaly postavení barvy. Děti od 13 do 16 let preferovaly obrazy realisticky ztvárněné v pěkných, jasných, svěžích barvách, přičemž motiv musel být co nejvíce odpovídající skutečnosti. Na druhou stranu se dětem této kategorie nelíbila přílišná stylizace obrazů.⁸³

⁸² Srov. Sdružení pro hračku a hru *Co je to vkus*. [online], poslední aktualizace 14. 9. 2002 [cit. 2006-09-15]. Dostupné na WWW <http://www.e-hracky.cz/zpravy/co_je_to_vkus.htm>.

⁸³ Srov. BAHOUNEK, T. J. *Krása a umění Božího lidu : úvod do teorie krásy a umění*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1992. ISBN – neuvedeno, str. 74 – 86.

V otázkách módy je to ovšem trochu odlišné. Věk dospívání či staršího školního věku bývá také nazýváno obdobím konfekčního vzdoru. Neočekávaným módním výstřelkům se s dítětem v pubertě jen těžko ubráníme, navíc tento věk se vyznačuje svou všeobecnou nestálostí a tak i módní styly bývají často obměňovány. Jediné možné řešení, jak přestát toto období, by mohlo být domluvení se s mladistvým na tom, že jeho rebelie v oblékání si bude financovat sám.⁸⁴

Děti v každé oblasti života hledají hranice, což platí také pro vkus ale i nevkus. Přesto ani v těchto „horších“ dobách bychom neměli propadat melancholii natož panice. Dobrý základ vkusu po překlenutí tohoto kritického věku pravděpodobně po určitém čase převládne a vše bude opět v pořádku.

3 Kulturní potřeba

V poslední teoretické části této diplomové práce se budeme zabývat tématem kulturní potřeby. V této kapitole se pokusíme zjistit mimo jiné definice potřeby a kultury, tedy výrazů, které jsou považovány za obecné známé, avšak na něž lze nahlížet různými způsoby, z rozdílných úhlů pohledů i se jimi zabývat z hlediska odlišných oborů zkoumání. Nesmíme také zapomenout na výraz „kulturní potřeba“, který již tak obvyklý není, ale který je nám svým obsahem velice blízký. A v neposlední řadě nás bude zajímat i otázka rozvoje kulturních potřeb a jeho možnosti.

3.1 Potřeba

„Potřeba vyjadřuje základní formu motivu ve smyslu nějakého deficitu (nedostatku) v biologické či sociální dimenzi bytí.“⁸⁵

⁸⁴ Srov. Sdružení pro hračku a hru *Co je to vkus*. [online], poslední aktualizace 14. 9. 2002 [cit. 2006-09-15]. Dostupné na WWW <http://www.e-hracky.cz/zpravy/co_je_to_vkus.htm>.

⁸⁵ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. vydání. Praha : Academia, 2003. ISBN 80- 200-0628-1. Str. 125 – 134.

Potřeba může mít význam psychologický a nepsychologický např. ekonomický, či biologický atd. **Psychologická potřeba** je v podstatě popud k určité aktivitě současně s direktivní stránkou (např. konkretizace nebo zaměřenost na určitý cíl). **Biologická potřeba** je stav vycházející z porušení fyziologické rovnováhy, čímž vznikl nějaký deficit, jenž bývá většinou doprovázen negativní emocí, který si ovšem nemusíme hned uvědomovat. Jenomže nedostatky vznikají nejen na úrovni fyzického, ale i sociálního bytí člověka. Všechny tyto potřeby člověk musí, pro získání vlastní vnitřní rovnováhy, uspokojovat.⁸⁶

Jedním ze stěžejních vědců v oblasti výzkumu potřeb byl Abraham Herold Maslow (1908 – 1970), americký psycholog a jeden ze zakladatelů humanistického proudu v psychologii. Ten definoval hierarchii lidských potřeb, kterou znázorňoval jako pyramidu (viz. obr. 1).

Obr. 1 – Hierarchické uspořádání potřeb

-
- **Fyziologická potřeba** je potřeba potravy, nápojů, spánku, odpočinku, útulku a sexu.
 - **Potřeba bezpečí** volá po jistotě, ochraně, péči a pomoci.

⁸⁶ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. vydání. Praha : Academia, 1995. ISBN 80-200-0628-1, str. 125 – 134.

- **Potřeba lásky a náležitosti** vyžaduje nejen lásku, ale ještě přátelství a přijetí druhými lidmi.
- **Potřeba úcty a sebeocení** znamená i potřebu uznání a prestiže.
- **Potřeba seberealizace (sebeaktualizace)** je potřeba realizovat plně svůj potenciál produkce a tvořivosti, potřeba růstu a rozvoje osobnosti, i potřeba poznávání a **estetických zážitků**.⁸⁷

Východiskem pro pyramidu potřeb je jejich prožívaná naléhavost uspokojení. Základnu pyramidu tvoří potřeby nejnižší, avšak nejzákladnější a pro lidský život nejdůležitější. Teprve po uspokojení těchto základních potřeb (první dvě) člověk začíná vnímat a následně také uspokojovat potřeby vyšší, a poté i potřebu seberealizace. Ovšem existují zde i určité výjimky. Tyto výjimky vycházejí ze zkušeností s uspokojováním potřeb v raném dětství. Pokud byly základní potřeby v dětství uspokojovány dostatečně, v pozdějším věku jim organismus nevěnuje přílišnou pozornost, takže potřeba seberealizace může být silnější než např. hlad. Jinou výjimkou může být záměna potřeb, nejčastěji záměna potřeby úcty s láskou, snahou o dosažení úcty skrze lásku, nebo získání vyššího sebevědomí přes erotické úspěchy atd.⁸⁸

A pokud již hovoříme o potřebách a jejich uspokojování, A. H. Maslow definoval dva druhy uspokojování potřeb. U potřeb, jež znamenají určitý deficit, jde o tradiční **redukci** potřeby, např. redukce hladu nasycením nebo redukce strachu pocitem jistoty a bezpečí atd.

Ale máme zde ještě jiné potřeby, které neznamenaají deficit. Tyto potřeby se nazývají potřebami růstu. A. H. Maslow pro ně vytvořil pojem „**metapotřeby**“ (1960).

⁸⁷ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0, str. 209.

⁸⁸ Srov. tamtéž.

„Metapotřeby mají sice biologické kořeny, ale přesahují individuální egoismus a znamenají plné oddání se určitému poslání.“⁸⁹

Metapotřeby jsou vývojově vyšší než fyziologické nebo sociální potřeby, staví se na úroveň pojmu sebeaktualizace či sebeuskutečnění. Ovšem skutečná potřeba seberealizace vystupuje jen u mála lidí, kteří mají uspokojené své základní i psychické potřeby, váží si sami sebe a respektují své sebepojetí.

Metapotřeby vyjadřují touhu člověka po dokonalosti a osobním růstu, jsou to potřeby jednoty, rovnováhy a harmonie, spontaneity, individuality, hravosti, autonomie, smysluplnosti atd. Tyto potřeby jsou méně naléhavé, ale jejich uspokojování „posiluje vývoj k pravé lidskosti, k vyššímu štěstí a radosti“ (Maslow, 1960).⁹⁰ Ale spíše než skutečnost vyjadřují možnost. Cítíme je jako touhu překročení každodenní zkušenosti a potřebu transcendence, vyššího duchovního života a transpersonálních zážitků.

U metapotřeby nám redukce nepostačí, protože každé její částečné uspokojení vyvolává ještě větší intenzitu této potřeby, takže uspokojování potřeby růstu je pro ní jen další motivací. Způsob uspokojování metapotřeby se nazývá **indukce motivačního stavu**, což znamená, že metapotřeby jsou neuspokojitelné a jejich motivační vliv je trvalý.⁹¹

Do této kategorie také spadá mimo jiné zájem a záliba. **Zájem** je většinou chápán jako „činnost na niž je člověk ochoten vynakládat úsilí, peníze a čas, a nebo, velmi úzce jako snaha o poznávání něčeho.“⁹² Zájem můžeme dělit asi na 15 oblastí např. oblast techniky, přírodních věd, hospodářství, hudby, umění, historie, politiky atd. Podle německého charakterologa W. Arnolda jsou zájmy záležitostí psychologických pudů. Ale podle G. Murphyho jsou zájmy podmíněné prostředky k dosažení hodnot, což je obdobné pozornosti. Na druhé straně stojí

⁸⁹ NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0, str. 209.

⁹⁰ Srov. tamtéž, str. 130.

⁹¹ Srov. tamtéž, str. 125 – 134.

⁹² Tamtéž, str. 126.

záliba, u níž je prostředkem uspokojování činnost samá. Ovšem stává se, že záliby a zájmy někdy splývají např. v turistice, ve sportu, v zahrádkaření atd.⁹³

3.1.1 *Potřeba estetiky*

„V oblasti estetiky se potřeba specifikuje na potřebu prožívat krásu a umění a vytvářet je.“⁹⁴

Podle **Johanna Christopfera Friedricha von Schiller** (1759 – 1805), německého spisovatele, básníka, dramatika a překladatele, závisí potřeba estetiky na svobodě člověka, ovšem rozvíjet se může teprve až když člověk není v materiální nouzi.

George Wilhelm Friedrich Hegel (1770 – 1831), německý filosof, představitel německého idealismu, rozlišuje potřebu potěšení, zábavy či luxusu, tedy tu, jenž je uspokojována uměním, a potřebu absolutní, týkající se „volného umění“ sebepoznání člověka.

Karl Heinrich Marx (1818 - 1883), německý filosof, ekonom a politik, také odděluje potřebu materiální od potřeby estetické a duševní.

K dilematu dochází i v diskusích **20. století**. Jeden směr diskusí se vztahuje ke **zneužívání potřeby estetiky**, ke zneužívání důvěry lidí, k jejich klamání a vytváření kapitálu pomocí reklamy, módy nebo masové kultury. Druhý pohled na potřebu estetiky je skutečná potřeba krásy a harmonie, jenž působí téměř utopicky.

A v neposlední řadě můžeme potřebu estetiky vnímat ještě z hlediska **psychologie** jako touhu po estetickém prožitku nebo jako motivaci k estetické

⁹³ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. vydání. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0628-1, str. 125 – 134.

⁹⁴ HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 148.

činnosti, přičemž tato touha po esteticku se řadí k tzv. primárním estetickým dispozicím.⁹⁵

3.2 *Kultura*

Nyní zde máme další známé a hojně skloňované slovo a to je „kultura“. O kultuře hovoříme velmi často při různých příležitostech, např. kultura stolování je nám, coby pojem, dosti známá; když si chceme dopřát nový zážitek a nejen sedět doma, tak „vyrážíme“ za kulturou; v knihách a časopisech čteme o kulturách jiných států a národů atd. Co vše tedy pojem kultura zahrnuje a jak vlastně zní její definice?

„Kultura je celek schopností, výtvorů, institucí atd. jimiž se člověk liší od zvířete, resp. s jejichž pomocí v dějinném vývoji překročil svůj přírodní stav.“⁹⁶

„Kultura vytváří umělé životní prostředí, které je ovšem vnímáno jako přirozené a které je vytvořeno materiálními a duchovními produkty.“⁹⁷

Co se týká vývoje, pojem „kultura“ původně označoval péči o půdu, což byla agricultura, ta se později přesunula na péči o člověka – **cultura animi** – která se již zabývala pěstováním jeho tělesných i duševních sil, ctností atd., o tento přerod se zasloužili především **M. T. Cicero a S. de Pufendorf**.

Dalším názorem na kulturu bylo pojetí **J. G. Herdera a I. Kanta**, kteří chápali kulturu jako zdokonalování národů, uskutečnění svobody a humanity. V užším

⁹⁵ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 148.

⁹⁶ Srov. tamtéž, str. 115.

⁹⁷ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha : Academia, 2004. ISBN 80-200-0690-7, str. 53.

smyslu se hovořilo o „vyšší kultuře ducha“, což je kultura chápaná jako řeč, náboženství, věda, umění apod.

Podle **K. Marxe** lze kulturu chápat jako proces, akt sebevýchovy zprostředkovaný prací nebo jako strukturu pořádku a výkladu.

Kulturu můžeme definovat teoreticky jako „**zprostředkování duchovních vzorců, hodnot a orientací**“ (B. Malinowsky) nebo prakticky jako „systém norem orientujících jednání nebo rozšíření institucí, které člověku usnadňují život“ (A. Gehlen).⁹⁸

Kultura je produkt společenského života a zahrnuje jeho **materiální i duchovní produkty**. Duchovními hodnotami máme na mysli mýty, náboženství, právo, vědu, umění, morální normy atd. Z toho vyplývá, že určitou kulturu mají také přírodně žijící národy. Jak vidíme, kultura není jen okolo nás, ale je především uvnitř nás. Většina věcí a jevů v nás zanechává určité stopy a my díky tomuto získáváme povědomí systému symbolů, což je také produkt kultury.⁹⁹

Kultura nás přetváří nebo také specificky modifikuje naše vrozené sklony, což se děje většinou na úrovni výchovy a učení, tedy na bázi příkazů a zákazů, jež naše chování regulují. Tato kulturní převýchova se uskutečňuje na základě **kulturních vzorců**, což bývají obyčeje, móda, mravy, zákony, tabu atd., které determinují lidské chování v různých kulturách; a také díky **systému norem**. To vše způsobuje to, že se lidé většinou chovají podle určitých **standardů a rolí**, které jim jsou vštěpovány rodiči a upevňovány většinou v párové interakci, i když v jednotlivých kulturách bývají tyto role a standardy trochu odlišné, což vyplývá z rozdílných životních podmínek, způsobu života i ze specifické výchovy.¹⁰⁰

⁹⁸ Srov. HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8, str. 115.

⁹⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0, str. 108 – 116.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, str. 45 – 56.

3.3 Kulturní potřeba a její rozvoj

Nyní již známe definici kultury a víme, co je to potřeba. Zbývá poslední krok, tedy otázka, co je to „kulturní potřeba“ a jestli ve starším školním věku je ještě možné ji rozvíjet, popř. jakým způsobem.

Se vznikem a fungováním kultury vznikají mj. i nové **kulturní a sociální potřeby**. Člověk má potřebu sociální interakce, touží po prestiži a uznání, ale také touží a snaží se o vytváření krásných věcí, vyjadřování svých citů a o intelektuálnějším život. Člověk se pomalu osvobozuje od svého animálního původu, ale ani přes kulturní chování by neměl zapomínat na svou biologickou determinaci. Lidé zkrátka musí spát, jíst, dýchat, odpočívat, vyměšovat, rozmnožovat se atd. Důležitý je ovšem způsob, jakým se uspokojování jejich potřeb děje a v tomto směru se dají vysledovat velké změny mezi jednotlivými kulturami, např. velice specifický bývá v různých kulturách způsob úpravy jídla, volba potravin a ritus stravování samého; obdobné to je také se způsobem jakým člověk spí, tedy prostředí, další lidé, pohodlí a materiál lůžka atd.; a obdobně to je i s ostatními biologickými podmíněnostmi naší existence.¹⁰¹

Nás však nyní zajímá kulturní potřeba, která se vztahuje na naši kulturu. Naše **kulturní potřeby** začínají v našem nejbližším okolí a domácím prostředí. Pro člověka je důležité, aby jeho životní prostředí – nejen domov, ale i pracoviště, a další místa - bylo příjemné, útulné a plnilo i estetickou funkci, čehož můžeme dosáhnout ku příkladu tím, že se pokusíme tento prostor zkulturnit např. barvami, obrázky, květinami, a jinými doplňky, nebo si pustíme hudbu, atd. Jak hodně vyžadujeme a jak velký význam má pro nás potřeba být v příjemném a kulturním prostředí, zjistíme teprve tehdy, když se dostaneme mimo něj, např. delším pobytem v nemocnici, kde si kulturu můžeme možná občas připomenout např. díváním se na televizi nebo většinou jen čtením knihy a časopisů.

¹⁰¹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0, str. 108 – 116.

3.4 *Kultura, vkus a pedagogika volného času*

Do kulturních potřeb musíme také započítat naše zájmové činnosti jako je např. tanec, malování, hra na hudební nástroj, poslech hudby nebo četba. Ale patří sem i kulturní vyžití, kam musíme zahrnout nejrůznější společenské akce, jako jsou koncerty, plesy, divadelní představení, návštěvy kin, galerií, muzeí atd. A zde je důležité si uvědomit, že každá kulturní akce vyžaduje také adekvátní oblečení, kde můžeme nechat projevit svůj vytříbený styl a dobrý vkus.

Jak jsme se již zmínili na začátku, **kultura** a s tím **i kulturní potřeba** celkově začíná být více ve středu zájmů lidí v období puberty, kteří mezi jinými projevují větší zájem o umění, hudbu, divadlo aj. Ovšem nelze zapomenout, že pubescenti a jejich generace mají svůj charakteristický vkus i styl, který odráží jejich názor, přesvědčení, příslušnost do nějaké vrstevnické skupiny, i estetické cítění a že jejich zapálenost může trvat dlouhé měsíce a možná i roky, ale také třeba jenom pár dní.¹⁰²

Samozřejmě, že pokud jsme na počátku objevování kultury a uspokojování našich kulturních potřeb, máme velkou šanci také na jejich rozvoj a tím budeme rozvíjet samozřejmě i naši **osobnost**. Přesto abychom mohli a dokázali rozvíjet naše kulturní potřeby je nezbytné, aby nám tuto možnost někdo ukázal, protože nemůžeme rozvíjet něco, o čem třeba ani nevíme, že existuje, nebo netušíme, jak se k tomu dostat. Zde vidím velký potenciál především pro pedagogiku volného času, díky níž se pubescenti mohou seznámit s množstvím možností rozvíjení své osobnosti včetně kulturních potřeb. A vzhledem k širokému okruhu vrstevníků jsou možnosti i zde, ovšem ne vždy musí mít vrstevnická skupina pozitivní vliv, někdy je to právě naopak, v tomto případě můžeme doufat už jen v dobrý příklad rodiny, která zde může mít vzhledem k dosavadní výchově ještě určitý vliv.

¹⁰² Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha : KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97-106.

4 Téma projektu: Móda současné společnosti

Vybrané téma „móda současné společnosti“ v sobě výstižně demonstruje dokonalé propojení témat této diplomové práce; zahrnuje otázku vkusu i kulturní potřeby jedince, ale především se zabývá tématem, které je vlastní každému teenagerovi, což vychází již ze samé podstaty tohoto vývojového stupně. Mým záměrem bylo, abychom si uvědomili, že naše osobnost není jen více méně skrytá podstata nás samých, ale že zahrnuje i to, jak se prezentujeme navenek. Tyto projekty mají přimět člověka, aby se zamyslel, rozhlédl se kolem sebe a aby vzal na vědomí, že člověk není izolovaným ostrovem, ale že žije v určité společnosti, která má svá pravidla, která platí např. i pro oblékání. Společnost, jenž uznává módu, jejíž požadavky se ovšem často mění a na každou příležitost, denní dobu, roční období, počasí, finanční a životní situaci, podle postavení člověka, atd. může mít, a většinou má, zcela rozdílné požadavky. Můžeme si také všimnout, že v této naší módně diferencované společnosti existují i lidé, kteří mohou mít na rozdíl od většinového módního trendu a vkusu velice odlišný styl oblékání a přesto mohou být elegantní a mít vkus a nebo také naopak, což se může týkat i lidí s podobným stylem jako máme my a přesto jim jejich oblečení nemusí „sedět“ a vkus pro ně může znamenat jen další neúčinné „cizí“ slovo.

4.1 První dojem = nejdůležitější okamžik setkání

V dnešní době by se člověk měl naučit brát zodpovědnost i za to, jak vypadá a jak působí, protože právě to je základ pro vytvoření jeho vlastní identity, pojetí sebe sama, sebehodnocení, a zároveň i pro vnímání a hodnocení své osoby ostatními lidmi, kteří na základě toho, jak člověk vypadá, získávají jedny ze základních a možná také nejdůležitějších informací o naší osobě. Mnoho lidí spoléhá na první dojem. Průkazná fakta hovoří o tom, že horní hranice na vytvoření prvního dojmu je okolo **čtyř minut**. Ačkoli tato doba se zdá být velmi krátká, někteří odborníci obhajují názor, že je ještě příliš optimistická. Jsou

přesvědčení, že trvalé ohodnocení druhého si člověk vytvoří již **během prvních 120 vteřin** vzájemného setkání.¹⁰³

Tento okamžik stačí k tomu, aby si druhý člověk udělal základní obrázek o nás a získal základní pocity ohledně naší osoby, což samozřejmě platí i obráceně. Pravdou je, že první dojem bývá pro většinu lidí velice silným argumentem pro jejich budoucí chování a jednání. Většina lidí spoléhá na správnost prvního dojmu. Výzkum také ukázal, že když si jednou vytvoříme určitý úsudek o jiné osobě, ať už příznivý nebo nepříznivý, jen těžko jej měníme. Napravit negativní první dojem se může rovnat téměř nadlidskému úkolu, je to běh na příliš dlouhou trať, kdy bude člověk často narážet na bariéry vytvořené pokaženým prvním dojmem a přesto nemá jistotu, že někdy skutečně uspěje. Důvodem je skutečnost, že než by člověk změnil svůj názor a přiznal, že jeho úsudek o druhém člověku byl nesprávný, raději překrutí případnou novou informaci takovým způsobem, aby podporovala jeho původní domněnku.¹⁰⁴

Druhého člověka hodnotíme podle toho, jak vypadá, co má na sobě, jak se tváří, co říká, a dále podle tónu hlasu, vůně, postavení a držení těla, gestikulace, asociací, jenž v nás tento protějšek vyvolává, a mnoha dalších kritérií. První dojem je tedy ve skutečnosti složen z velkého množství různých vjemů, které na člověka útočí najednou. Pokud to zjednodušíme jsou to vjemy zprostředkované nejen našimi smysly, např.:

- **Hmatem**, u nás nejčastěji podáním ruky, získáme velice užitečné informace nejen o postoji našeho partnera vůči nám ale i o jeho sebevědomí a pohledu na svět. Ať už nám podal „leklou rybu“, nebo nám ruku téměř rozdrtil, stejně jako když nám ruku překryje i svou druhou dlaní, či při stisku natáčí dlaň dolů, tak tím o sobě prozrazuje mnohé, protože to vše jsou jasné signály o jeho postojích a úmyslech. Správný stisk by měl být přiměřeně pevný a měl by trvat od 3 do 6 vteřin.

¹⁰³ Srov. LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha : Hodego s. r. o., 1989. ISBN 80-7219-018-0.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž.

- **Čichem.** Člověk občas zažije pocit, kdy se setká s někým, kdo je na první pohled milý, hezký, sympatický, ale přesto při bližším setkání s ním se vám na něm něco nezdá nebo vám v jeho přítomnosti není příjemně a máte chuť se mu možná i vyhnout. Může to být způsobeno naším čichovým vjemem, že nám tento člověk „nevoní“, protože každý člověk má specifickou pachovou stopu, kterou vnímáme spíše podvědomě.
- **Sluchem.** Sympatie si někdy můžeme získat i pouhým mlčením a aktivním nasloucháním druhému. Albert Mehrabian, profesor psychologie na Kalifornské Univerzitě v L.A., vypočítal, že pouze asi 7 % porozumění proběhne na základě slovního sdělení, 38 % pochází z tónu hlasu a 55 % ze signálů řeči těla.
- **Zrak** je pro dešifrování velké části způsobů řeči těla a tak pro výsledný první dojem klíčovým a tudíž je jedním z nejdůležitějších smyslů. Ovšem i směr našeho pohledu prozradí mnohé, zkuste např při dialogu otočit oči vzhůru...
- Avšak patří sem i **další vjemy**. Pro někoho to může být šestý smysl, pocit, či předtucha. A nebo jen dojem, že už toho druhého známe.¹⁰⁵

To vše je neverbální řeč těla, kterou skrze podvědomí hovoří všichni lidé a naše podvědomí tuto řeč také dokáže na základě výše jmenovaných vjemů dešifrovat. Proto, aniž bychom si to uvědomovali, můžeme druhým připadat sympatičtí, můžeme být oblíbení a ve společnosti vyhledávaní nebo také naopak. Ale vše máme ve svých rukách, záleží jen na nás, zda se dokážeme naučit tyto signály správně interpretovat také na úrovni vědomí a dále se získanými informacemi pracovat.

Přesto veškeré poznatky o správném působení na druhé nám budou zcela k ničemu, když k prvnímu kontaktu ani nedojde. To se může snadno stát, pokud naše oblečení není zcela přijatelné. Tím mám na mysli nejen čistotu a upravenost, ale také vkusnost a hlavně vhodnost nebo lépe řečeno přiměřenost našeho oblečení dané situaci. Je nesporné, že ve formálním obleku nebo dlouhých šatech bychom na koncertu rockové, metalové nebo punkové skupiny působili velice

provokativně a není vyloučeno, že bychom byli z této společnosti rychle a nevybíravě vykázáni. Podobná situace nastane, pokud se jdeme ucházet o zaměstnání, kde se předpokládá určitá míra důvěryhodnosti, spolehlivosti a třeba také reprezentativnosti, a naše oblečení bude spíše působit, jako bychom právě přišli z koncertu velmi moderní hudby, nebo jsme si odběhli od plotny či že jsme na cestě ze sportovního stadionu apod. Takto vymóděné adepty zřejmě nepřijmou s otevřenou náručí, ale pravděpodobnější bude, že se šéf spíše vymluví na velice neodkladnou záležitost, a ve spěchu se s námi možná i zapomene rozloučit. Ovšem nemusí to být až takový extrém, někdy stačí jedna nevkusná část oblečení nebo určitý detail naší image a požadovaný efekt vezme rázem za své. Tímto mám na mysli např. děvčata, která mají „společenskou“ halenku, sukni, silonky a na nohou tenisky, což bylo letošní rok celkem častým jevem. Ne příliš důvěryhodným dojmem bude také pravděpodobně působit mladík v obleku, který má na hlavě dlouhé dredy a na obličeji piercing.

Tento okamžik, kdy došlo k vytvoření prvního dojmu, jsme každý ve svém životě zažili již nespočetněkrát a zažijeme jich ještě podstatně více, proto si myslím, že by možná nebylo špatné, naučit sebe i naši mladou generaci lépe vnímat a uvědomovat si signály, které naše těla podvědomě vysílají, všímat si detailů našeho zevnějšku a naučit se mít vlastní tělo a vizáž alespoň lehce pod kontrolou. Tak můžeme dosáhnout větší úspěšnosti jak v osobních tak v pracovních vztazích.

¹⁰⁵ Srov. LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha : Hodego s. r. o., 1989. ISBN 80-7219-018-0.

„Móda současné společnosti“

praktická část

5 Projekty - úvod

Tato praktická část mé diplomové práce se zabývá otázkou módy, vkusu a trendů v oblékání, která je zejména v období staršího školního věku nabývá na důležitosti. Obsahem této části je nabídka jednotlivých projektů, které mohou posloužit svému účelu. Vzhledem k výběru projektu, způsobu zpracování i možnosti dalších obohacujících nápadů na vlastní možnosti a způsoby realizace je možné tyto projekty uskutečnit jak **samostatně** tak i jako **ucelený tematický cyklus**.

**** Možnosti realizace***

Myslím si, že nejvýhodnější a pro účastníky nejpřínosnější je způsob realizace coby uceleného cyklu projektů v rámci blokové „výuky“. Tento cyklus můžeme pojmenovat jakkoli podle svého uvážení od jednoduchého názvu „Móda“ až po složitější např. „Módou tam a zpět aneb Od návrhů přes molo až ke kritice“ nebo je možnost opačného postupu, tedy zadat vymyšlení názvu jako jeden z prvních společných úkolů.

Kromě jednotlivých základních projektů někde ještě uvádím nabídku dalších možných variant práce s jednotlivými tematickými částmi, které se navzájem mohou dobře doplňovat a nechají se rovněž různě kombinovat, ale dají se také použít zcela samostatně nebo s lehkými změnami podle fantazie či momentální potřeby pedagoga. Ovšem iniciativě se meze nekladou a je možné k danému tématu vytvořit i mnohé další varianty a doplňující úkoly.

Projekty jsou zpracované jako **návody**, které může následovat každý, aniž by potřeboval zvláštní přípravu, speciální pomůcky, nebo odborné znalosti. Mohou sloužit jako učební pomůcka při hodinách občanské, výtvarné nebo třeba rodinné výchovy, stejně jako mohou být použity v různých zájmových kroužcích nebo jako tematická hra spojená se soutěžemi, využitelná nejen na kroužcích ale také např. na letních táborech atd.

Tento cyklus o módě můžeme využít také jako velkou tématickou soutěž v rámci volnočasových zařízení, kdy mezi sebou soupeří jednotlivá družstva nebo i samostatní jedinci. Na konci každého projektu nebo jeho části by se následně měl vyhlásit vítěz a nemělo by se zapomenout ani na motivaci do dalšího snažení v této hře.

* **Cíl projektů**

V jednotlivých projektech nejde o vytvoření uceleného, kompletního a vyčerpávajícího přehledu nebo přesné kopie, není povoleno ani nápodobování! Cílem většiny projektů je zapojit všechny členy do týmové práce a tím podnítit spolupráci a zároveň také rozvíjet komunikaci, porozumění, toleranci, ale také kritičnost k projevům vlastním i ostatních lidí.

Skrze zadané projekty a úkoly, se snažíme podněcovat fantazii a imaginaci, které ještě dále musíme podpořit kreativitou; obnovovat a obohacovat citové i racionální vztahy k sobě samému, k ostatním lidem a okolnímu světu.

Jde také o to, abychom se naučili pozorovat a vidět své okolí jako celek i jako soubor částí, všimnout si detailů a jemných nuancí a **vnímat** souvislosti. To vše musí být podáno pokud možno zábavnou formou, díky níž se mohou obě strany velmi nenásilně dovědět a zároveň naučit něco nového.

Hlavním cílem tohoto praktického celku by mělo být přiblížení daného tématu mladistvým a napomoci tomu, aby se oni i my pokusili dívat se na módu a styly v oblékání trochu odlišným způsobem než jsme to dělali dosud.

* **Cílová skupina**

Stále se zde orientujeme na **skupinu „žáků“ staršího školního věku**, tedy mládež od 11 do 16 let, avšak tento věk není striktní podmínkou. Projekt lze uskutečnit i se skupinami jiných věkových kategorií, které ale pravděpodobně budou vyžadovat specifické úpravy v zadávání a samozřejmě odlišnou motivaci a interpretaci, která bude lépe korespondovat s jejich věkem. Ovšem budeme

muset počítat také s tím, že i výsledné produkty se pravděpodobně budou od sebe navzájem poněkud odlišovat, v některých případech i zcela zásadním způsobem, což je pravděpodobně dáno úhlem pohledu, zálibami i zkušenostmi jednotlivých věkových skupin.

* **Doba trvání**

U jednotlivých projektů byla doba trvání v této práci stanovena pouze odhadem a neměli bychom zapomenout na skutečnost, že tato doba by měla být upravena ještě před začátkem realizace projektů. Úpravy si musí udělat každý vedoucí nebo pedagog sám podle jeho potřeby, zamýšleného typu projektu, naplánování a především časové dotace. Určení správného časového údaje je zcela závislé na zadání úkolu a jeho cílech, rozsahu projektů a zároveň také na znalosti pracovní skupiny, jejím věkovém složení, vyspělosti, potenciálu a zapálenosti pro danou činnost a na využitých možnostech práce s tématem.

Víme, že je občas nevyhnutelné dodatečně upravit (většinou snížit) časovou dotaci např. z důvodu omezeného časového prostoru. Přesto si myslím, že pro správný účel těchto projektů, pro pochopení témat projektů a jejich význam, co se týká obsahu i míry tvořivosti, a co nejlepší využití potenciálu, jež se v tématu skrývá, by bylo nejlepší nabídnout dostatek času na realizaci projektů především vzhledem k cílové skupině a jejím potřebám.

* **Metody práce**

Zde v těchto následujících projektech budeme pro přiblížení úkolu nejvíce používat **animační metody**. Proto nedoporučuji pracovat s příliš heterogenní skupinou. Nejen z důvodu, že by to bylo dosti náročné pro obě strany, ale především jde o výklad úkolu, který musí být adekvátní vůči dané realizační skupině, která bude úkol vypracovávat, a musí být této skupině srozumitelný a věkově přiměřený, aby nedošlo k nepochopení či špatnému pochopení zadaného úkolu.

* **Počet účastníků**

Cílovou skupinu nebo chcete-li, celkový počet účastníků týmů realizátorů jednotlivých projektů jsem zadala 20 - 25. Také toto číslo slouží více méně jako orientační. Velice záleží na úrovni cílové skupiny, kterou by měl vychovatel odhadnout; dále na prostorových možnostech, důležité jsou také schopnosti pedagoga nebo vedoucího popř. počet vychovatelů či pedagogů. Optimální velikost skupiny, počítáno na 1 až 2 pedagogy, je od 15 popř. 20 max.do 25 účastníků. Tato skupina se následně rozdělí na několik menších pracovních skupin o velikosti 3 až 4 členů, výjimečně může být pětičlenná skupina. Zde opět záleží na úrovni účastníků projektu, stejně jako na jejich schopnosti spolupráce, ale především je důležité z technických důvodů přizpůsobit velikosti pracovních skupin zadání úkolu.

* **Pomůcky**

Ve většině projektů jsou pomůcky velice podrobně vypsány, i když jejich seznam se možná bude zdát zbytečně podrobný až vyčerpávající. Avšak toto má také své opodstatnění, protože každý projekt byl vytvořen nikoli jako striktně diktující návod s pedantskou přesností postupu a tím i daností užití pomůcek, ale právě naopak jako tvořivý úkol vyžadující plné zapojení kreativity. Každý jednotlivý projekt v sobě skrývá mnoho možných způsobů realizace, který již závisí pouze na uvážení či fantazii pedagoga a odvaze a chuti účastníků, z tohoto důvodu je zde vypsán tak podrobný výčet možných prostředků nezbytných pro využití různých možností v realizaci projektů. Jde zde nejen o to, aby realizátoři měli možnost vlastní svobodné volby, ale také co nejširšího výběru, což je velice užitečné pro rozvíjení fantazie i kreativity. Vše záleží opět na možnostech, uvážení a volbě vedoucího projektu, kterou možnost zvolí a jaké pomůcky dětem nabídne.

Ovšem nejen materiální prostředky jsou nezbytné pro správný chod jednotlivých projektů, důležitá je také klidná prostorná místnost s možností

vytvoření větší rovné plochy ze stolů a s volným prostorem pro hry a různé části projektů náročnější na pohyb dětí.

* **Reflexe a zakončování některých projektů?**

Na konci některých projektů, protože ne u všech je to možné, podle dostatečné časové rezervy, můžeme uspořádat kolokvium, ve kterém se diskutuje projekt, jeho úspěšnost a oblíbenost. Toto kolokvium může být zakončeno např. vyhlášením nejlepší skupiny, nejlepšího modelu, atd. Na základě výsledku může také následovat odměna, což poslouží jako skvělá motivace do další činnosti. Jako odměna – motivace – může být pokud pedagog vloží do projektu také kus své snahy, fantazie a kreativity a k této příležitosti vlastnoručně vytvoří své specifické listiny typu „Diplom“ nebo „Ocenění za nejlepší...“ nejideálněji na každý projekt jiný a tedy každý zcela unikátní a originální.

5.1 Právě začínáme...

Doba trvání: 1 den

Počet účastníků: 20 - 25

Věk: 11 – 16 let

5.1.1 Seznamovací hry

Cíl:

Seznámit se s celou skupinou, poznat jména všech účastníků a dokázat je správně přiřadit k osobám a navíc se v různých situacích seznámit i s povahou a postoji ostatních, což bude důležité dále při formování pracovních skupin.

V jednotlivých hrách jde nejen o seznámení, poznávání se, trénování paměti, komunikaci, komunikaci beze slov, o spolupráci, a kreativní řešení zadaných

úkolů. Vše by mělo být zábavnou formou a s pohodou, která je při seznamování a poznávání lidí nejpřínosnější.

Umění domluvit se na podobě, taktice a celkové realizaci prvních společných úkolů a následná spolupráce.

Motivace:

Přivítání se s dětmi a po několika otázkách na důvod účasti a na očekávání od tohoto „kroužku“ je nutné také zjistit, zda se děti mezi sebou všichni znají a jak dobře. To poslouží především pedagogovi, aby měl představu s jakou skupinou bude pracovat a mohl podle toho také přizpůsobit své požadavky a některé činnosti.

Následně proběhne diskuse na téma: Co to je neverbální komunikace? Jak vypadá? A zda je důležitá a proč?

❖ *Hra 1 – Příběh*

Tato hra je na zapamatování jmen všech účastníků a také na procvičení paměti. Úkolem je pomocí krátkých vět, v nichž vypravěč do své krátké věty zakomponuje své jméno, vytvořit smysluplný příběh. Vše by mělo být nenucené a prezentováno zábavnou formou.

Všichni účastníci, včetně pedagoga (vedoucího), se posadí do kroužku. Pedagog začne s příběhem, vymyslí si jednoduchou větu, která určí přibližné téma příběhu, ostatní pak směřují příběh podle vlastního uvážení. Začátek může být např. „Bylo jednou jedno štěňátko jménem Jana.“ Druhý v kroužku zopakuje tuto větu a přidá své pokračování: např. „...Štěňátko si rádo hrálo s papučkou Eliškou.“ atd. každý v pořadí zopakuje celý příběh od začátku a přidá svou vlastní větu se jménem.

Podle počtu účastníků a délky příběhu můžeme přidat ještě 1 kolo, nebo si po dokončení prvního kola nechat příběh zopakovat třeba od dvou lidí (1 ze začátku a druhý z prostředku). Na konci této hry budou všichni účastníci znát svá jména

a při výskytu několika jedinců se stejným jménem jsou okamžitě po ruce přezdívkou vyplynoucí z příběhu.

Pokud je příběh zajímavý, je dobré pro další motivaci jej sepsat na papír a později jako první počín, jej pověsit na nástěnku nebo vymyslet jiné kreativnější využití.

❖ Hra 2 – Kdo to je?

Pomůcky: velká deka, příp. 2 židle

Tato hra je dobrá v situaci, kdy si ještě děti nejsou zcela jisté jmény druhých, na dobré ukotvení jmen v paměti. Je možné tuto hru použít po krátkém představení se i místo hry první.

Účastníky rozdělíme do dvou stejných skupin. Uprostřed mezi těmito skupinami se natáhne deka, je nutné, aby ji drželi dva lidé (vedoucí) ve výši ramen, aby nebylo vůbec vidět na hráče z druhé skupiny. Na každé straně deky (přibližně uprostřed) se vyznačí místa, kam si budou hráči sedat (např. značkou nebo se přistaví židle).

Každá skupina si potichu vybere 1 hráče. Ten si sedne co nejbližší k dece. Na znamení deka spadne a úkolem hráčů je, co nejrychleji říci jméno jejich protějšku. Rychlejší získává pro svou skupinu bod. Skupina nesmí radit!!! Zde se velmi využívá okamžik překvapení, proto pedagog nebrání, ale spíše podporuje, využití fantazie ve výrazech tváře, v poloze atd., ale oba naproti sedící si musí vidět do obličeje! Po určité době fungování této hry lze využít i finty, že si před deku nesedne nikdo nebo naopak si tam sedne více hráčů atd.

❖ Hra 3 – Spolupráce

Pomůcky: hůl nebo delší tyč (1 – 1,2 m), vytvořená překážková dráha

Všichni se rozdělí na skupiny po 8 – 10 lidech. Každá skupina dostane hůl nebo tyč, která se položí na zem ve směru k připravené překážkové dráze. Skupina se rozdělí na dvě stejné poloviny, aby na obou stranách hole byl stejný počet lidí. Tato hra může probíhat podle prostorových možností jako závod dvou nebo tří skupin najednou a nebo jako zdolávání překážkové dráhy po skupinách, kdy se čas měří stopkami.

Úkolem skupiny je, po povelu „Start!“, zvednout na ukazováčcích hůl bez doteku jiného prstu i bez pomoci jiné části těla – podmínkou také je, že se nesmí mluvit a za druhé všichni se musí dotýkat hole, při nedodržení se 1x napomene a pak se družstvo diskvalifikuje nebo se mu přičítá čas. S takto zvednutou holí se musí projít celá překážková dráha a na zvrh se hůl musí zase položit. Konec se počítá až po položení hole na zem. Bez jakéhokoli hlasového projevu. Po jakémkoli vydaném hlasovém zvuku bude skupina okamžitě diskvalifikována.

Překážková dráha se stává z členitého terénu, který se vytvoří podle vlastní fantazie např. pomocí stolů, židlí, provázků a obruče. V dráze by nemělo chybět podlézání překážky (překážku můžeme vytvořit např. napnutím provázku), přelézání nebo překonání vyvýšení terénu (např. chvíli se může jít po židlích) a v samozřejmě prondávání hole obručí (podle velikosti obruče zde je jediné místo, kdy hůl může postupně na krátký okamžik opustit prst a pak se jí musí opět všichni dotýkat).

❖ Hra 4 – Souhra

V této hře se celé družstvo rozdělí na dvojice. Dvojice vždy stojí k sobě čelem. Vedoucí potom říká zpřeházeně čísla 1, 2, 3, v těžší verzi i 4 a 5. Každá dvojice na dané číslo reaguje určitým pohybem, na kterém se domluvila předem. Na každé číslo musí mít jiný pohyb. Např. na „1“ si se spoluhráčem tlesknout oběma rukama; na „2“ poskočí atd. Důležité je, aby dvojice reagovaly co nejrychleji a naprosto stejně. Vedoucí může diktování čísel postupně zrychlovat. Po určité době se může za každou chybu diskvalifikovat, až zůstane jen jedna vítězná dvojice.

5.1.2 Nástěnka a další formality

Pomůcky:

Karton, korková nebo polystyrénová deska; provázek, skobičky, kladívko, špendlíky, krepový papír, barevné papíry, pravítko, nůžky, lepidlo, štětce, pera, tuš, fixy, pastelky, obyčejné tužky, vodové a temperové barvy, aj. materiály na vyzdobení nástěnky.

Činnost:

- » Vytvoření realizačních týmů – tj. dobrovolné rozdělení se dětí na skupiny po 3 až 5 lidech. Tyto týmy zůstávají pevně stanovené po celou dobu, kdy se celý cyklus projektů realizuje.
- » Krátké seznámení s tématem projektů. Zadání prvního kreativního úkolu. Vymyslet vlastní originální název tohoto cyklu projektů.
- » Vytvoření a dekorace nástěnky na průběžné budoucí výsledky jednotlivých projektů. Jedna nástěnka může být hlavní a pak si může každý tým vytvořit ještě svou vlastní nástěnku, kde mohou vyvěsit jméno týmu, svou značku, jména členů týmu, a kam si později budou moci dávat vzkazy, vyvěšovat ukázky prací, diplomy atd.
- » Každý tým si vymyslí své „umělecké“ jméno a vytvoří návrh týmové značky, což bude něco jako umělecký podpis s tím rozdílem, že tato značka bude používána jako kolektivní podpis celé realizační skupiny.

5.2 *Tajemství neverbální komunikace a módy*

Doba trvání: 2 – 4 hodiny

Počet účastníků: 20

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Zaměření se na další seznámení a lepší vzájemné poznávání se dětí navzájem, vzájemné pozorování a hlubší vnímání jednotlivých členů realizační skupiny (i ostatních lidí), poznávání jejich stylů oblečení, všímání si i nejmenších detailů; vysvětlení a praktické seznámení s úlohou důležitosti porozumění a používání neverbální komunikace. Pochopení existence, důležitosti a nezvratnosti prvního dojmu.

Pomůcky

Zde potřebujeme mít pouze větší místnost s prostorem na volnější pohyb.

Motivace

- » Diskuse s dětmi o tom, co je to neverbální komunikace, proč je důležitá a jaké jsou její důsledky.
- » Skrze nahranou situaci prvního setkání a následné okomentování a společné analýze situace se skupinou ukážeme dětem důležitost a osudovost prvních okamžiků setkání, tzv. prvního dojmu, v praxi.
- » Realizace několika her na poznávání se a celkové vnímání druhého člověka i sebe sama, stylu oblékání, detailů apod. Tyto hry jsou důležité pro nastolení přátelské atmosféry a pocitu důvěry a znalosti svých budoucích „kolegů“ a tím i pro nastartování správného fungování komunikace a spolupráce dětí mezi sebou navzájem.

❖ Hra 1 – Neverbální komunikace

Jednotlivci se rozmístí po místnosti. Bez jediného slova chodí různě prostorem, prohlíží se navzájem a setkávají se postupně se všemi ostatními. Když se dva potkají, tak si beze slova, pouze na základě neverbální komunikace, podají ruku, chvíli se navzájem prohlíží a dívají se vzájemně do očí. Zde pouze pomocí očního kontaktu se pokusí sdělit si nějakou informaci např. pozdrav nebo vzkaz atd. Po

celou dobu kontaktu se stále drží za ruce, což je znamení i pro ostatní, že tato „konverzace“ ještě neskončila.

Zde je nanejvýš důležité NESPĚCHAT, dopřát na kontakt dostatek času, protože navázat tento druh komunikace není zcela jednoduché a vyžaduje to silnou koncentraci a hlavně dostatek času, aby se oba „naladili na stejnou vlnu“.

Po ukončení této fáze si účastníci v kroužku mohou sdělit své zkušenosti, zda se jim tato činnost líbila, jak se jim dařila nebo nedařila neverbální komunikace, jaké měli pocity, zda jim to bylo příjemné, co by pozměnily atd.

❖ **Hra 2 – Pozorovací schopnost**

Opět se děti rozmístí v prostoru a různě chodí a setkávají se, nebo naopak stojí všichni v kroužku či v kroužcích, ty mohou být 2 nebo 3, podle počtu účastníků. Tentokrát se vzájemně prohlíží a k tomu se snaží zapamatovat si o svých protějšcích co nejvíce informací a detailů. Zde je opět důležitý čas a klid na soustředění. V případě rozptýlených pozorovatelů se, po dostatečně dlouhé době, utvoří kroužek. Všichni zavřou oči a pedagog se ptá na různé detaily oděvů, vizáže aj., např. „Kolik lidí v této skupině nosí brýle?“, „Kolik lidí má na sobě alespoň jeden knoflík.“, „Kolik lidí má oblečení se zvířátkem, s pruhy, čistě červený kus oblečení atd.“, „Kolik lidí má svetr, sportovní obuv, pokrývku hlavy.“ aj. Na každou z těchto otázek následuje chvilka na přemýšlení a pak se pedagog postupně ptá na počet tím, že jmenuje čísla po sobě. Když si dítě myslí, že právě vyřčené číslo je ten správný výsledek, zvedne ruku. Po vyzvání na zjištění správné odpovědi děti otevrou oči a dobírají se společně správného výsledku.

Zde není důležité to, co si myslí ostatní, ale zda jsem já sám dobrým pozorovatelem. Po ukončení série otázek může pedagog, na základě svého pozorování, vyhlásit nejlepšího pozorovatele, což ovšem není podmínkou. Ve skutečnosti si po této činnosti každý sám ověřil svou vlastní míru a (ne)dokonalost svých pozorovacích schopností.

❖ Hra 3 – *Společná myšlenka*

Největší podmínkou pro realizaci této činnosti je klid, umožnění soustředění a maximální dostatek času. Tato činnost není zcela hrou, ale lépe řečeno experimentem vzájemného souznění. Děti jsou při této činnosti rozdělené již na pracovní skupiny po 4 až 5 (max. 6) lidech. Členové každé skupiny si stoupnou do jedné řady a chytanou se za zády souseda ruky dalšího člena řetězu, aby byli všichni propojeni a v kontaktu. Vznikne tak pevně semknutý „řetěz“. Všichni musí zavřít oči a mít je po celou dobu soustředění zavřené. To je velice důležité pro lepší koncentraci na splnění úkolu.

Všichni dostanou jeden jediný úkol: bez jediného slova či posunku, pouze na základě soustředění a myšlenkového a fyzického naladění se na celou skupinu, **udělat, celá skupina najednou, krok dopředu!** Předpokladem je se velice soustředit, intenzivně vnímat své kolegy a naladit se myšlenkově i fyzicky na myšlení, vůli a pohyby celého řetězce skupiny.

Není důležité, jak dlouho tento úkol potrvá, ale důležitý je pouze výsledný krok. Tato činnost může trvat třeba i 20 minut. Žádná doba není příliš dlouhá a výsledek stojí za úsilí i za čekání. Pokud se toto podaří je možné pokračovat ještě ve stejném duchu ovšem s opačným úkolem: udělat krok vzad.

5.3 *Osobní ornament* (viz. příloha I)

Doba trvání: 2 - 4 hodiny

Počet účastníků: 20 - 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Zklidnění mysli. Uvolnění napětí těla. Koncentrace. Naslouchání vlastnímu já a nahlédnutí do vlastního nitra. Obnovení pozitivního citového vztahu sám k sobě.

Rozvoj představivosti. Vnímání a identifikace barev a tvarů od jejich nejprvnějších náznaků.

Pomůcky:

Čtvrtky, náčrtník, obyčejné tužky, pastelky, tuš, pera, štětce, vodové, temperové nebo jiné barvy. Podle možnosti a domluvy – přehrávač a meditační hudba.

Motivace:

Krátká diskuse o tom, co je meditace, jejím využití a dosavadních zkušenostech dětí s podobnými technikami.

Na začátek krátké meditační cvičení na zklidnění mysli. S meditační hudbou říci úkol: „Zavřete oči, uvolněte se, zkuste se uklidnit a na nic nemyslet. Snažte se zbavit všeho tělesného, jako to děláme, když jdeme spát...“

Činnost 1 – mentální obraz

Celý tento úkol je individuální. Důležitá je koncentrace, klid a dostatek času.

Naslouchat svému nitru, v mysli vytane obraz, tvar, některým třeba jenom pocit... Tento mentální obraz se pokusíme pomalu uchopit, zapamatovat si jej a po této meditační části se jej každý pokusí namalovat na bílý čtvercový papír. Tím vzniknou určité „mandaly“.

Činnost 2

Následuje poté, co máme hotový mentální obrazu. Nyní se soustředíme na barvy a tvary a pokusíme se najít si v našem obrazu nějaký tvar nebo něco co by nám mohlo alespoň připomínat jakýsi „ornament“. Tento ornament si překreslíme na jiný papír a vytvoříme si z něj osobní ornament, nebo naši vlastní značku nebo znamení.

Ornament může být jednoduchý i propracovanější, ale mělo by být zřejmé, ze kterého vzoru vycházel.

5.4 *Móda současné společnosti*

5.4.1 *Katalog současného oblékání (viz. příloha II a III)*

Doba trvání: 2 - 4 hodiny

Počet účastníků: 20 - 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Uvědomění si možností a různorodosti dnešní módy, dále rozdílů v oblečení a v oblékání lidí na různé příležitosti. Všímání si rozdílů a trendů v oblékání. Přemýšlení nad důležitostmi detailů a kombinováním barev, vzorů, vhodnosti doplňků aj. Použití metody brainstormingu – co je to vkus, móda, trend atd. Naučit se přemýšlet, komunikovat, vše společně řešit a spolupracovat při realizaci zadaného úkolu v kolektivu vrstevníků v rámci skupiny i celé třídy.

Vychovávat a podporovat děti k tvořivému přístupu k zadanému tématu. Využití a podpora kreativity v plnění zadaných úkolů.

Pomůcky:

Čtvrtky, nůžky, lepidlo, obyčejné tužky, tuš, pera, štětce, pastelky, vodové, temperové nebo jiné barvy, barevné papíry, mnoho nejrůznějších druhů zbytků látek; různé výstřižky, časopisy s módní tematikou a časopisy se zaměřením na současný životní styl a dnešní trendy, dívčí magazíny a různé další obrázky a tiskoviny.

Motivace:

- » Na úvod do tématu, a také abychom se blíže seznámili s informovaností dětí a jejich pohledem na věc, necháme děti hlasovat, zda si myslí, že „**Je móda v životě důležitá?**“ a zda „**Je pro ně osobně móda důležitá?**“ Na toto téma se pak podle časové dispozice může otevřít krátká diskuse především s těmi, kteří si myslí, že móda obecně je zbytečná, ale zajímají nás i reakce ostatních. Důležité je, aby si všichni uvědomili, že móda nás provází na každém kroku a má obrovský význam zvláště v dnešní době a čím.
- » Dále se pokusíme seznámit s povědomím dětí o módě více do hloubky tím, že se zeptáme čistě na názor dětí. Sledujeme jejich odpovědi na otázky, které se týkají tématu, např.:
 - „**Co je to móda?**“
 - „**Co je to vkus?**“
 - „**Co to znamená, když se řekne, že je někdo nebo něco moderní?**“

Se získanými odpověďmi můžeme následně pracovat, stavět na nich, upřesňovat je nebo je uvést na pravou míru.

- » V následujícím kroku využijeme metodu brainstormingu. Začneme tím, že pokud máme k dispozici tabuli napíšeme na ní heslo „Oblečení“ a dále si povídáme o oblečení na různé příležitosti: „**Lidé nosí různé druhy oblečení při různých příležitostech, například něco jiného si vezmeme na sebe, když jdeme spát.**“ Při těchto slovech na tabuli napíšeme „Na spaní“. Naše otázka zní: „**Co dalšího nosíme?**“ nebo „**Kam, či při jakých příležitostech ještě nosíme odlišné oblečení?**“ Na tabuli pak, pokud máme dostatek času, děti postupně vypisují své nápady tak, že každý si napíše to, co jej napadlo, nebo tyto názory zapisuje pedagog, až vznikne velmi podrobný seznam oblečení na různé příležitosti. Dále můžeme nechat děti vypsát i jednotlivé styly oblečení na sport, volný čas, do školy nebo i alternativní styly oblékání (móda „skejťáků“ tedy styl hip-hop, styl emo, punk, póza, gothic a mnoho dalších), vše je limitováno

pouze časem a vůlí pedagoga stejně jako vůlí mladistvých. Pokud nemáme k dispozici tabuli ani velký papír, vše proběhne pouze na verbální úrovni.

- » Podle časové možnosti můžeme dát prostor i pro diskusi o módě a modernosti. Následují činnosti samé.

Výtvarné činnosti:

Úkolem je vytvořit určitý katalog nebo také, můžeme říci, přehled několika (nebo, podle času a pojetí projektu, většiny) základních druhů oblečení, o kterých jsme mluvili a přemýšleli jsme o nich již během motivační fáze. Jde nám tedy o uvědomění si možností trendů a stylů oblékání v každodenním životě a zároveň o jejich možnostech kombinací a samozřejmě o jejich vhodnosti a přiměřenosti při různých společenských a kulturních událostí.

Ke ztvárnění modelů má skupina možnost vybrat si z různých technik jako např. kresba, malba, koláž, vystřihovánky, loutky i různé další.

Každá skupina si může vybrat tři odlišné příležitosti a jí zvolenou technikou (nebo několika technikami) vytvoří pro každou příležitost po jednom modelu. Nebo je také možné zvolit pro každou skupinu jednu událost a jejím úkolem následně bude ztvárnit tři odlišné modely, které se k této jedné události tématicky hodí.

Po dokončení zadaného úkolu jednotlivé pracovní skupiny postupně představí své modely ostatním skupinám, vysvětlí při jaké příležitosti se tento model nosí atd. Tuto závěrečnou fázi můžeme též pojmout a prezentovat také jako poznávací kvíz pro jednotlivce, na jehož konci vítěz získá titul „Znalec dnešní módy“. Nebo je možné si udělat malou „modelovou“ módní přehlídku.

Jinou možností je (pokud se jedná pouze o výkresy nebo skicy) vytvořit „Malou encyklopedii současného oblékání“. Tu vyrobíme tak, že výkresy prodírkujeme a svážeme do knihy. Společně si vytvoříme poutavou přední stránku a jako kolektiv autorů se napíšou jména všech zúčastněných. Toto je také velice silná motivace pro následnou úspěšnou spolupráci i na dalších společných projektech.

5.4.2 Koláž na zadané téma: (viz. příloha IV)

„Co pro mne znamená móda?“

„Jak módu vnímám?“

nebo

„Móda a dnešní svět“

Doba trvání: 2 - 4 hodiny

Počet účastníků: 20 - 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Spolupráce ve větších skupinkách o 4 až 5 lidech. Naučit se přemýšlet o právě realizovaném projektu. Naučit se komunikovat nejen o podobě obrazu, společné řešení, rozdělení činností v rámci skupiny. Interpretace díla jeho myšlenky a významu ostatním skupinám. Snaha o verbalizaci pocitů a dojmů.

Pomůcky:

Na tento projekt potřebujeme: čtvrtky přibližně o velikosti A2 nebo A3, nůžky, lepidlo, obyčejné tužky, uhel, tuš, pera, štětce, pastelky, vodové, temperové nebo jiné barvy, barevné papíry, mnoho nejrůznějších druhů i zbytků látek; časopisy s módní tematikou, dívčí magazíny a různé další tiskoviny, obrázky a výstřižky.

Motivace:

Umělecky ztvárnit vybrané téma. Z hotových koláží se vytvoří výzdoba třídy. Soutěž o nejpracovitější a nejvýstižnější koláž.

Výtvarná činnost:

Vytvořit skupinovou koláž (i trojrozměrnou) na vybrané téma s možností využití všech možných dostupných materiálů – musí být k dispozici dostatečný

počet nejrůznějších časopisů a bohatý výběr dalších materiálů. Podmínka je, že na papíře nesmí zůstat jediné bílé místo.

Po ukončené realizaci každá skupina představí svůj výtvar a pokusí se, co nejlépe interpretovat své myšlenky, výběr kompozice a celkový výsledný efekt.

Závěrečnou soutěž pomáhají vyhodnocovat i děti samy.

5.5 Módní návrhář (viz. příloha V)

Doba trvání: 2 – 4 hodiny

Počet účastníků: 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Zapojení fantazie a kreativity při vymyšlení a následné realizaci návrhů. Rozvoj komunikace a spolupráce v rámci celé skupiny. Brainstorming při vymyšlení návrhů a rozhodování se o finální podobě.

Pomůcky:

Skicové papíry, čtvrtky, nůžky, lepidlo, obyčejné tužky, štětce, pastelky, vodové, temperové a jiné barvy, tuš, pera o různých šířkách. V případě nejvyšší nouze můžeme pro inspiraci použít i některé časopisy o módě.

Motivace:

Animace: máte vlastní návrhářský ateliér a dostali jste velice zajímavou a důležitou zakázku, navrhnout pro slavnou osobnost kolekci originálních neokoukaných a pohodlných modelů vhodných na různé příležitosti i pro volný čas a pak jeden originální módní doplněk na jakoukoli příležitost nebo šperk, jenž by se hodil k již k vymyšlenému návrhu modelu.

Výtvarná činnost:

Navrhnout nějaký neokoukaný originální model pro různé příležitosti (nejlépe do společnosti), dále velmi originální model, který by daná osobnost využila při své profesní činnosti (adekvátní – žádné velké a nesmyslné experimenty jako např. dlouhé široké šaty na sport apod.) a nakonec ještě pohodlný model vhodný pro volný čas resp. na sport. A jako bonusová část navrhnout pro tuto slavnou osobnost jeden originální módní doplněk na jakoukoli příležitost (např. taštička na sport aj.) nebo šperk, který by se dokonale hodil k jednomu z právě navrhnutých modelů.

Na konci tohoto projektu přijde prezentace navrhnutých modelů – pro koho byly návrhy, na jaký sport; k jaké příležitosti se daný doplněk dá nosit – to vše, nebo pouze některé otázky, se nechají použít jako poznávající soutěž či kvíz, který využívá tvořivého myšlení, na jako příležitost, jaký druh sportu, která slavná osobnost byla zákazníkem dané skupiny apod.

A ještě možnost jedné soutěže: o nejkrásnější a nejoriginálnější model a nejkrásnější či nejoriginálnější doplněk popř. šperk.

5.6 Novinová róba**Doba trvání:** 1 den**Počet účastníků:** 25**Věk:** 11 – 16 let**Cíl:**

Koordinace a představa návaznosti činností, prostorová představivost, komunikace, spolupráce, kreativita.

Pomůcky:

Noviny, lepidlo, provázek, nitě, jehly, nůžky, drátky různých sil (především vázací), kancelářské sponky, izolepa, sešívačka, děrovačka, apod.

Fotoaparát či videokamera na dokumentaci.

Motivace:

Animace: jste na konkurzu módních návrhářů o nejkrásnější návrh a podle návrhu vytvořený model „skutečných“ společenských šatů nadcházející plesové sezóny.

Soutěž o nejpovedenější model na základě módní mini-přehlídky.

Výtvarná činnost:

Nakreslit si podrobný návrh společenských šatů, které následně bude tým vytvářet či vyrábět pouze z novinového papíru s pomocí různých „spojovacích“ technik a materiálů.

Šaty musí být ve skutečné velikosti – ideální je dělat přímo na konkrétní modelku. Šaty by měly být „ušité“ tak, aby bylo možné je bez úhony jedenkrát obléknout (pokud je nemá modelka na sobě od doby realizace) popř. i opatrně svléknout, aby se příliš nepoškodily.

Na závěr tohoto projektu se uspořádá módní mini přehlídka, na které budou všechny modely společenských rób předvedeny.

5.7 Návrhářská dílna

Doba trvání: 1 den

Počet účastníků: 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Kreativita, spolupráce, ruční zručnost. Na konci vznikne vlastnoruční výrobek - dárek na vánoce nebo k jiné příležitosti.

Pomůcky:

Na návrhy: skicové papíry, čtvrtky, nůžky, lepidlo, obyčejné tužky, uhel, štětce, vodové barvy, tuš, pera o různých šířkách.

Na realizaci: různě velké kusy kůže, kožené řemínky, vázací drátky různých šířek, vlasec, měděný drát, provázky různě silné z různých materiálů, korálky různých druhů, velikostí a barev, kousky látek – plátno, bavlna, hedvábí, barvy na textil, fix na textil, barvy na hedvábí; vlna, drobné opracované dřevěné „kousky“ rozličných tvarů i velikostí (v rámci drobných předmětů) např. kolečka, kroužky, kolíčky, destičky atd., noviny, barevné papíry, plastové lahve, závěsné kroužky, modurit, apod.

Nářadí: jehly na šití, nitě, rezná nit, provázky, kleště, nůž, nůžky, smirkový papír, zapalovač, šídlo, hřebíčky, modelářské a textilní barvy, štětce různých tvarů a velikostí

Motivace:

Vánoce se blíží a nic nepotěší tolik, jako vlastnoručně vyrobený dárek. Tyto činnosti jsou více méně individuální.

Činnost 1 – šperk:

Na základě vlastního návrhu, vyrobit módní doplněk nebo šperk (ze dřeva, kůže, drátku, atd.) Je možné vyrobit v rámci skupiny celou sadu šperků.

Činnost 2 – vzor látky:

Navrhnout vlastní neokoukaný módní vzor (jimi již navrženého modelu nebo jiné látky) pro další generaci – konkrétní nebo abstraktní – možnost nových technik např. postupného rozpíjení barev atd.

Činnost 3 – originální ornament

Vytvořit originální ornament, který by sám dominoval celému modelu.

5.8 Vlastní fantazijní oděv a jeho prezentace (viz. příloha VI)

Doba trvání: 1 den

Počet účastníků: 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Rozvoj a maximální využití fantazie a kreativity při vytváření fantastického oděvu vymyšleného do nejmenších podrobností. Prezentace modelu a celkový rozvoj vyjadřovacích schopností. Vidět přednosti u navrhovaného modelu a snaha je ještě více zviditelnit až do vytvoření neodolatelného modelu, který chce každý mít.

Pomůcky:

Čtvrtky, skicové papíry, nůžky, lepidlo, obyčejné tužky, uhel, tuš, pera, štětce, pastelky, vodové, temperové nebo jiné barvy, barevné papíry, mnoho nejrůznějších druhů zbytků látek; různé výstřižky, časopisy s módní tematikou, dívčí magazíny a různé další obrázky a tiskoviny.

Popřípadě vlastní již hotové výtvořky: náčrtky, loutky, modely atd.

Motivace:

Ve skupinách, nebo také může každý sám, si navrhnout svůj fantazijní model oblečení na jakoukoli příležitost. S hotovým modelem bude následovat prezentace, která nás přesvědčí o jedinečnosti a dokonalosti modelu, ale abychom sami toužili ji vlastnit za každou cenu.

Výtvarná činnost:

Vytvořit si návrh neodolatelného modelu. Nebo na základě již hotových výrobků. V nejhorším případě lze použít fotografie či obrázky velice specifického módního modelu z dílny „kontroverzního módního návrháře“.

A na základě našeho modelu vytvořit vlastní agitací „reklamu“ na dané oblečení. Snažíme se prodat tento model za co nejvyšší cenu.

Mít připraveno: Kam se model nejlépe hodí (do jaké společnosti, na jakou příležitost)? Proč by si lidé měli koupit právě tento model? Čím je tak zvláštní, jedinečný a neodolatelný? Kdo by si jej ve třídě koupil? Kolektivní stanovení ceny nebo cena určena formou aukce atd.

Na konci vyhlášení vítěze o nejodolatelnější model.

5.9 Módní přehlídka

Doba trvání: 1 den

Počet účastníků: 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Na základě dosavadních činností si uvědomit komplexnost procesu vzniku nové módy. Tato módní přehlídka má být završením procesu výroby a vzniku módních návrhů a módy celkově.

Pomůcky:

Vlastní výrobky, návrhy a modely.

Návštěva skutečné módné přehlídky. Nebo podle možností a technického vybavení video či DVD přehrávač, televize a samozřejmě záznam ze skutečné módní přehlídky.

Videokamera na záznam výsledné „domácí“ módní přehlídky, na jehož konci by mohla následovat společná diskuse na téma přehlídky, práce na její organizaci atd.

Motivace:

Návštěva skutečné módní přehlídky nebo alespoň její záznam, reportáž apod. A vytvoření vlastní módní přehlídky tvořené vlastními návrhy a výtvary, která může být přístupná i jiným lidem, příbuzným, či budoucím zájemcům o tento „kroužek“.

Činnost:

Shlédnutí módní přehlídky a společné vytvoření její „domácí“ podoby. To zahrnuje celkovou přípravu prostoru – kostymérna, zákulisí, přehlídkové molo, hlediště a jeho výzdoba.

Úprava zevnějšku modelek a vodičů (make up, účes apod.). Předvádění modelů včetně jejich moderování – po skupinkách.

5.10 Módní kritik

Doba trvání: 1 – 2 hodiny, příprava min. 1 týden

Počet účastníků: 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Pozorování našeho okolí. Vnímání módních trendů, detailů i celků, které tvoří harmonii, a jenž jsou v našem okolí hojně zastoupené, i extra modelů nebo kombinací, které „vyrážejí dech“.

Pomůcky:

Blok papírů, uhel nebo obyčejná tužka, pastelky nebo jiné barvičky atp. Fotoaparát, fotografie, kamera, ukázky oblečení.

Motivace:

Využití nově nabytých poznatků na poli módy.

Soutěž o „nejexotičtější model“ posledního týdne, našeho ústavu, našeho města apod.

Činnost:

Průzkum, procházky, nebo ve škole mezi spolužáky a učiteli – sledování prohrěšků proti vkusnému oblékání - sestavování žebříčku nejlépe oblečený člověk a naopak nejhůře oblečený nebo nejšílenější model běžného života za posledních x dní atd.

Tyto modely a poznatky zaznamenat buď na fotografii, na videozáznam, nebo jej namalovat na papír. A nezapomenout připojit datum, čas a místo pořízeného obrázku.

5.11 Módní policie

Doba trvání: 1 - 2 hodiny

Počet účastníků: 25

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Naučit se dívat kolem sebe a všímat si detailů, které tvoří harmonii nebo disharmonii celku.

Vyzkoušet si vést diskusi a interpretovat své názory na konkrétní obrázek, obhájit si svůj názor i přijmout nebo alespoň uznat, pokud má někdo jiný lepší názor.

Pomůcky:

Výstřižky z magazínů o módě, z dívčích a jiných časopisů a tiskovin, příp. obrázky z internetu.

Motivace:

Zahrajte si na okamžik na redaktora prestižního módního časopisu, který má právo soudit a posuzovat módnost, vkusnost, vhodnost a slušivost oblečení a doplňků na obrázcích známých tváří.

Činnost:

Sbírání fotografií, obrázků z časopisů a magazínů známých a slavných lidí a hlavně jejich oblečení, styly, kombinace atd. Sledování prohřešků proti vkusnému oblékání lidí, podle nichž se mohou oblékat i jiní.

Tyto obrázky pak kolektivně rozebrat, vést diskusi na téma vkusnosti a vybrat vítěze soutěže.

Soutěž plná prohřešků – o nejabsurdnější model ze slavné návrhářské dílny - na základě obrázků z časopisů, fotografií z módních přehlídek známých i méně známých návrhářů.

5.12 Image maker

Doba trvání: 2 hodiny

Počet účastníků: 20

Věk: 11 – 16 let

Cíl:

Uvědomění si, že celek se skládá z mnoha součástí (velkých i drobnějších) a detailů, u nichž platí dvojnásob, stejně jako v módě celkově, že vše souvisí se vším. Dívat se a všimnout si celku a detailů v něm. Tříbení smyslu pro detail a harmonii, která nabývá na důležitosti především mezi drobnými částmi celku. Přemýšlet o tom, které detaily podtrhují a které naopak ruší celkový dobrý dojem.

Pomůcky:

Náčrtníky, čtvrtky, obyčejné tužky, pastelky, uhel, štětce, temperové a vodové barvy, pera, tuš aj.

Motivace:

Diskuse o povolání image makera – kdo to je, co dělá, jaké k tomu potřebuje pomůcky atd.

Dotaz na zkušenosti dětí, zda již někdo z nich nebo z jejich blízkých zažil návštěvu u vizážisty nebo podstoupil větší změnu vizáže nebo image.

Možnost použití názorné ukázky pro vysvětlení úkolu formou výstřižků z časopisů např. proměny obyčejných lidí nebo několik různých obrázků jedné celebrity s různými proměnami její image, kde jsou dobře vidět celkové výsledky práce image makerů.

Činnost:

Všichni členové skupiny vytvoří dvojice. Pokud je počet lichý může být jedna trojice. Z předešlých her už částečně víme, co kdo nosí, zda má i šperky nebo jiné doplňky a jaké. Nyní přichází důležitý úkol. „Představte si, že jste světoznámí úspěšní tvůrci image a módy. Vaším úkolem je, vytvořit partnerovi návrh na nějakou „vylepšovací“ změnu např. v image, účesu, make-upu, oblečení, stylu, doplňku apod. Změna může i nemusí být nikterak zásadní, může jít třeba jen o detail. Tyto změny musí být ztvárněné na papíře. Provedení je zcela na výběru „návrháře“.

Po dokončení návrhů následuje celková prezentace návrhů změn. Zde každý přestaví ostatním svůj model a navrhovanou změnu společně s vysvětlením, proč se rozhodl právě pro tuto část a právě tuto změnu. Na tuto prezentaci může následně proběhnout i zpětná reflexe o postoji partnera k jemu navrhované změně, originalnosti nápadu, reálnosti a přijatelnosti této změny. Tato zpětná vazba by měla být jak ze strany „modela“ tak od ostatních členů skupiny.

Jako zakončení této činnosti může proběhnout hlasování o úspěšnosti jednotlivých pozměňovacích návrhů a vyhlášení nejúspěšnější změny, společně s „diplomem“ nebo jinou motivační odměnou.

5.13 Závěr práce – Pozitivní hodnocení

Na závěr tohoto cyklu projektů (nebo i jednorázové spolupráce) doporučuji ohlédnutí za společně stráveným časem a celkovou reflexi realizace souboru projektů „Móda současné společnosti“. Především, jak zaujalo téma, jaká byla spolupráce mezi dětmi navzájem i dětí s pedagogem při realizaci projektů.

A poté na úplný konec následuje ještě poslední úkol. Každý účastník si vezme list čistého papíru (A4 nebo A5) a do záhlaví napíše své jméno a nechá jej kolovat po celé skupině. Úkolem každého je najít a napsat po pravdě jednu pozitivní věc nebo myšlenku o člověku, jehož jméno je na hlavičce papíru. Tyto papíry na samém závěru putují zpět do rukou výše podepsaných majitelů. Mohu z vlastní zkušenosti potvrdit, že neexistuje lepší ocenění a pro děti staršího školního věku to platí dvojnásobně.

Závěr

Témata této diplomové práce mi zpočátku připadala, že spolu příliš nesouvisí. O to větším překvapením pro mě bylo, když jsem si v průběhu pronikání do tajů estetiky, vkusu a kultury uvědomila, že vše souvisí se vším. Konkrétně otázka vkusu a kulturních potřeb se jedna bez druhého neobejdou, protože vkus je více méně o harmonii a kráse, což lidé hledají a částečně také spatřují v kultuře. Stejně tak i kultura vyžaduje vkus a každá kulturní akce a příležitost si žádá jiný druh oblečení, jednání, způsobů atd., přičemž dobrý vkus je nám dobrou vizitkou. Zpětně zase díky našemu dobrému vkusu můžeme získat jisté kontakty a tím můžeme mít i více příležitostí zapojit se do společenského života a tak i snáze uspokojovat své kulturní potřeby.

V naší současné společnosti je potřeba kultury na denním pořádku. I když nemusíme chodit každý den do společnosti, do divadel či galerií, ale kulturu nám zprostředkovávají např. i obrazy, které máme na stěnách nebo televizní a rozhlasové pořady. Kulturní potřebou dnes můžeme vnímat např. i to, že jdeme nakupovat.

Co se vkusu týká, setkáváme se s ním taktéž na každém kroku. Prošel si dlouhým vývojem. A dnes se vkus zdaleka netýká pouze oblečení, ale podrobuje se mu i veškeré domácí příslušenství od nádobí, přes dlaždice v koupelně, a podléhá mu i naše chování a mluva.

Podíváme-li se na téma praktické části, tedy „Móda současné společnosti“, vidíme zde jak kulturu tak vkus. Navíc móda je nejvděčnější téma nejen ve světě dospělých ale i dospívajících, tedy dětí staršího školního věku. Měla jsem také možnost vyzkoušet některé z výše uvedených projektů prakticky na ZŠ Komenského v Horažďovicích. A mohu potvrdit, že móda je skutečně hybnou silou světa dospívajících, kteří s její pomocí komunikují s okolním světem i mezi sebou navzájem. Sdělují si tak svou příslušnost k určité zájmové činnosti nebo k hudebnímu stylu i stylu života. Móda, styl a vkus jsou jejich vyjadřovací schopností, které však málokterý dospělý je ochoten naslouchat.

S projekty jsem u dětí staršího školního věku měla obrovský úspěch a podle slov jejich pedagoga, byly i rušivé elementy třídy dokonale zaujati činností. Je pravda, že nadšení, které jsem zažila při těchto projektech jsem neočekávala ani v nejdůležitějších představách.

Cílem projektů bylo seznámit děti blíže se světem módy. Chtěla jsem vidět jejich spolupráci s ostatními dětmi ve třídě, způsoby a styl komunikace a především jsem byla zvědavá na zapojení jejich fantazie při plnění zadaných úkolů. Ve všech směrech jsem byla velice mile překvapená. Protože to vše včetně módy představuje jejich „nový“ svět, který se snaží s velkým nadšením uchopit a zvládnout. A mohu říci, že jim to skutečně jde výborně.

Použitá literatura

ALLEN, K. E.; MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte : od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0.

BAHOUNEK, T. J. *Kráska a umění Božího lidu : úvod do teorie krásy a umění*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1992. ISBN - neuvedeno.

ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

HANZLÍKOVÁ, A *Vkus a nevkus kolem nás*. Praha : Práce, 1977. ISBN – neuvedeno.

HENCKMANN, W.; LOTTER, K. *Estetický slovník*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0478-8.

KULKA, T. *Umění a kýč*. Praha : Torst, 2000. ISBN 80-7215-128-2.

LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha : Hodego s. r. o., 1989. ISBN 80-7219-018-0.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. vydání. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0628-1.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha : Academia, 2004. ISBN 80-200-0690-7.

NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.

SMÉKAL, V. , LACINOVÁ, L., KUKLA, L. (eds.) *Dítě na prahu dospívání*.
Brno : Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-84-5.

VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*.
Praha : KAROLINUM, 1994. ISBN 80-7066-384-7.

Použitá literatura k projektům

READ, H. *Výchova uměním*. Odeon : Praha, 1967. ISBN – neuvedeno.

Použité elektronické zdroje:

Příspěvatelé Wikipedie, *Estetika* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2008, poslední revize 17. 11. 2008, 07:07 UTC, [citováno 23. 11. 2008].
Dostupné na WWW:

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Estetika&oldid=3288786>>

Příspěvatelé Wikipedie, *Vkus* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2008, poslední revize 18. 11. 2008, 13:24 UTC, [citováno 15. 08. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Vkus&oldid=3293691>>.

Sdružení pro hračku a hru *Co je to vkus?* [online], poslední aktualizace 14. 9. 2002 [cit. 2006-09-15]. Dostupné na WWW:

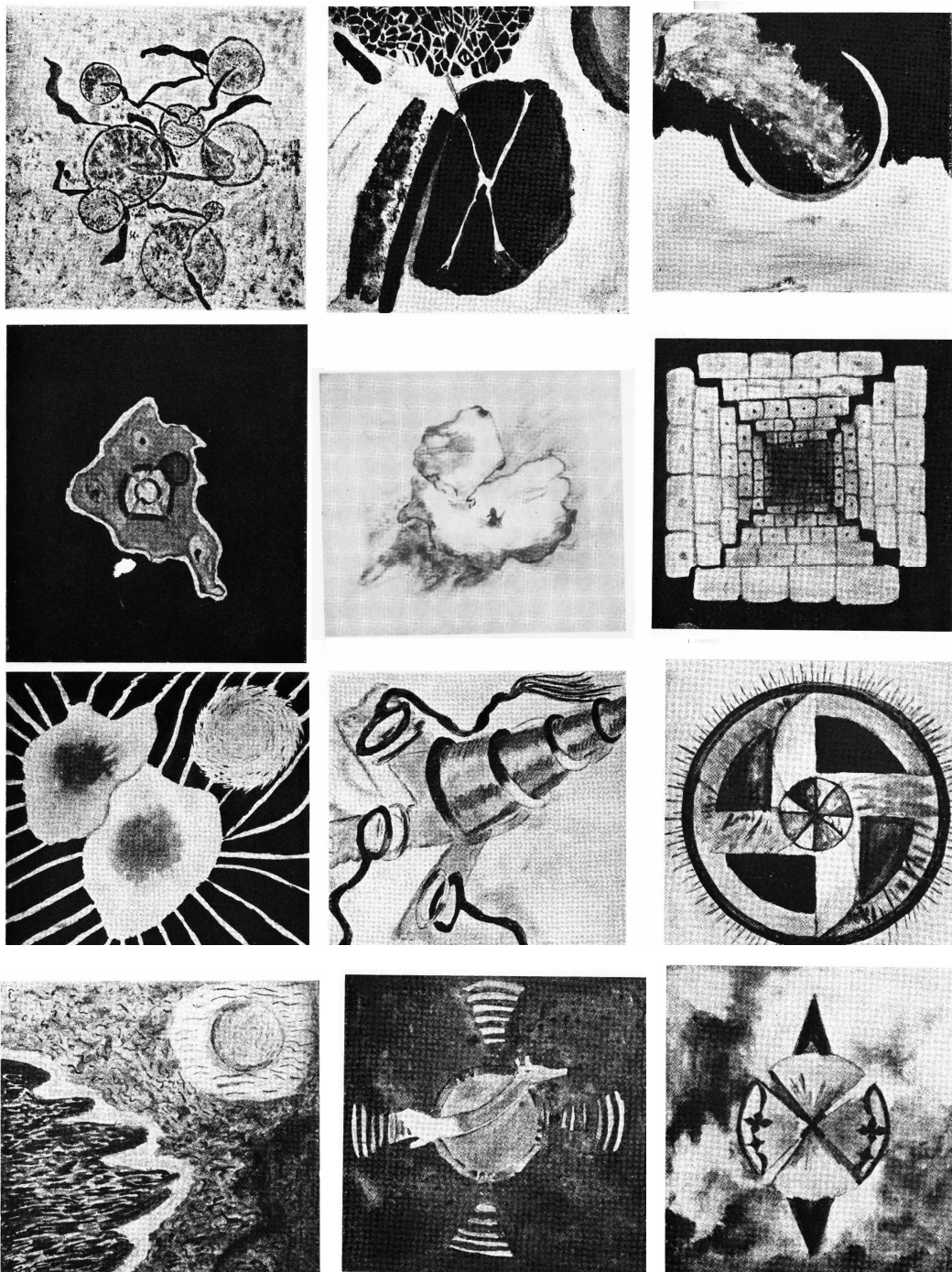
<http://www.e-hracky.cz/zpravy/co_je_to_vkus.htm>.

A další internetové prameny

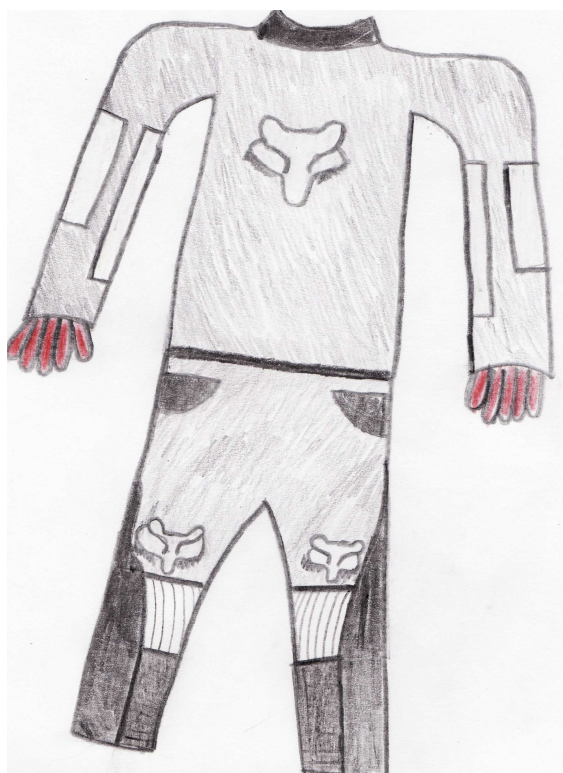
Seznam příloh

Příloha I – Mentální obrazy	87
Příloha II - Móda současné společnosti – kresba	88
Příloha III - Móda současné společnosti – vystřihovánky	89
Příloha IV - Móda současné společnosti – koláž	90
Příloha V – Módní návrhář	91
Příloha VI – Vlastní fantazie	92
Příloha VII – Módní kritik	93
Příloha VIII – Módní policie	94

Příloha I – Mentální obrazy

Příloha II – Móda současné společnosti – kresba

Příloha III – Móda současné společnosti – Vystřihovánky

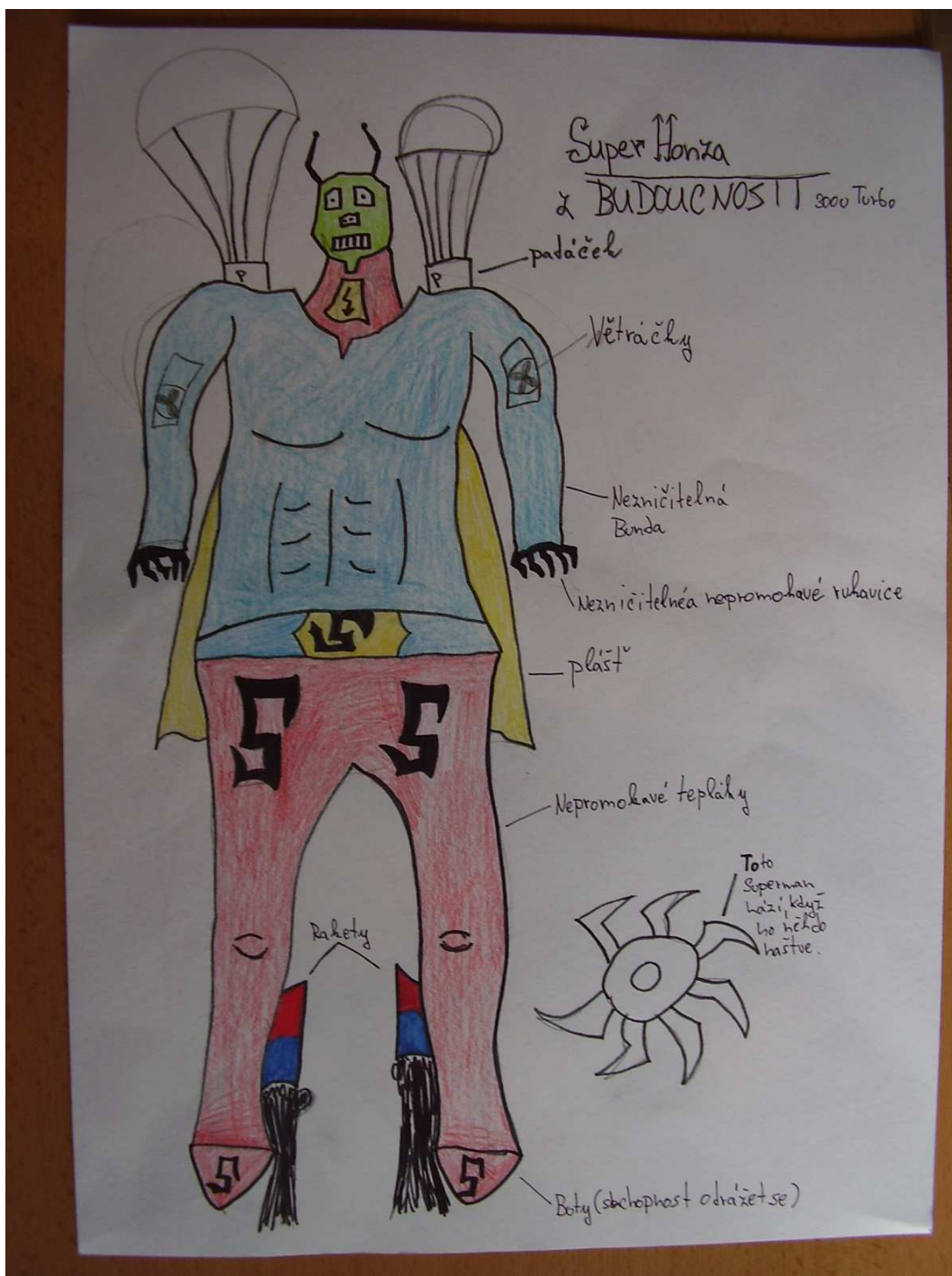
Příloha IV – Móda současné společnosti – koláž

Příloha V – Módní návrhář

Příloha VI – Vlastní fantazie

Příloha VII – Módní kritik

Příloha VIII – Módní policie

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o vkusu, kulturních potřebách a starším školním věku.

Na počátku se seznamujeme s obdobím puberty, jeho specifiky a vývojem, kterým člověk v tomto věku prochází, a typickým chováním a činnostmi.

Další velkou kapitolou je vkus. Procházíme cestou jeho vývoje, pátráme po jeho původu, zda-li vychází z naší genetické výbavy nebo je to povahový rys vypěstovaný výchovou. Výsledek zní, že pravda je na obou stranách. Také jsme se zabývali otázkami módy, stylu, estetiky i kýče a možnostmi, jak vychovávat ke vkusu.

Třetí teoretická část nás zavádí na pole potřeb a kultury. Zde se dovídáme o estetických i ostatních potřebách, které mají svou hierarchii a svou návaznost, stejně jako hovoříme i o jejich uspokojování. Seznamujeme se zde s novým pojmem metapotřeby, jehož autorem je A. Maslow. Dále nás zajímá i vývoj kultury. A přirozeně také vývoj a celkově problematika kulturních potřeb včetně jejich uspokojování.

Praktická část nás provádí celým procesem vzniku módy od nápadů a návrhů, přes realizaci a reklamu až po přehlídkové molo a kritiku.

Klíčová slova:

vkus, móda, styl, kýč, kultura, kulturní potřeba, starší školní věk, pubertální období.

Abstract

My thesis is about elegance, cultural needs and the older school age.

At the start we familiarize us with the time of pubescence, its characteristics and progress what the teenager has to go through, and with the typical behaving and work of these young people.

The next big chapter is elegance. We follow the journey of its development, we look for its origin and if it comes from our genetic information or it is just a part of our characteristic of upbringing or education. The truth is on the both sides. We also scan the question of fashion, style, esthetics and kitsch and we ask how to bring up the elegance.

The third part brings us to the question of needs and culture. Here we get to know the esthetical and other needs with its hierarchy and connection. We talk about satiation of needs. We find out a new term “meta-need” by A. Maslow. Next we are interested in the development of culture and development and the dilemma of cultural need and its satisfaction.

The practical part leads us through the whole process of the creation of fashion from the idea of design and lay out, through the creation and promotion to the dress parade and critics.

Keywords:

elegance, fashion, style, kitsch, culture, need of the Art, older school age, pubescence.